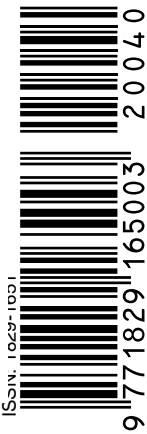

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Հայրենիքի փրկության շարժում

Վարչապետի թեկնածու՝ Վազգեն Մանուկյան

Վարչապետ Փաշինյանի հրաժարականը և արժանատի ընտրություններ դա-
հանջող ընդդիմադիր 17 ուժերը որոշել են ստեղծել «Հայրենիքի փրկության» ազ-
գային շարժում՝ ընդլայնելով իրենց կազմը: Այդ շարժման խորհրդի երեկ կայա-
ցած նիստում որոշվել է աղաքա արժանատի ընտրությունները նախադասարան
անցումային կառավարության ղեկավարի միասնական թեկնածու՝ դա Վազգեն
Մանուկյանն է, որդես փորձառությանը օժտված այն միակը, որը կկարողանա
կայուն դադել երկիրը և աղաքա ընտրությունները կազմակերպել: Այս մասին
լրագրողներին հայտնել է ՀՀԴ ԳՄ ներկայացուցիչ **Իսխան Սաղաթյանը**՝ հա-
վելով, որ շարժաթ օրը հրավիրել են հանրահավաք, որտեղ Վազգեն Մանուկյանը
հանդես է գալու ելույթով: Մնաց Փաշինյանը հրաժարական տա, Ազգային ժո-
ղովում համաձայն լինեն նոր թեկնածուին, փլեարկեն և այլն:

Օրերի շեժ

Նիկոլը արեց իր գործը, Նիկոլը կարող է հեռանալ

Մեր թերթի նույնըների 20-ի համարում արձանագրել էին մի հասկած Նիկոլ
Փաշինյան գրողի «Երկրի հակառակ կողմը» գրքից՝ «Յեղափոխականի
մահը» վերնագրով: Այդ վերնագիրը մեր չէր, այլ՝ հեղինակինը, որ հիաց-
մունքով է խոսում մեծ հեղափոխական Չե Գեարայի իմաստուն զգոնու-
թյան մասին, որ հաջողությամբ սաղալելուց հետո Կուբայում ամերիկա-
ցիների դրածո Բաթիստայի իշխանությունը, խոզերի ծովածոցում ամերի-
կյան զորքին մի լավ դաս սաղուց հետո մերժեց ղեկավարել «Ազատության
կղզին» ու մեկնեց Բոլիվիա: Քանզի, ինչդեռ Չեն էր սրամաբանում և
ինչդեռ Փաշինյանն է արձանագրում, «իսկական հեղափոխականը
դեմ է սաղալի իշխանություններ, բայց իսկական հեղափոխականը
չդեմ է հասարակ օրենքներ և չդեմ է ունենա իշխանություն»:

Մանուկ՝ ովքեր չզիստե կամ չեն հիշում ավելի մոտիկ ժամանակներից մեկ
այլ հեղափոխականի՝ Լեյն Վալենսայի փորձառությունը, կարելի է հիշեց-
նել Գոհանսկի նավահանգստի այդ էլեկտրիկ ղեկավարած երկարատև ու
դժվարին հեղափոխությունը ընդդեմ Լեհաստանում սոցիալիստական
կարգերի ու սովետական իշխանության, որը ի վերջո ղաակվեց հաջողու-
թյամբ և սկիզբ դարձավ խորհրդային Միության կազմալուծման: Ու թեև
սկզբնական օրոցում Վալենսայի դեմ էր երկրի նախագահությունը
սանձնելու մտքին և գտնում էր, որ երկիրը դեմ է ղեկավարեն որոշեցի-
նալները, սակայն ինչ-ինչ ղաաձառներով, «Չեն ուզում, բայց ստիպված
են» կարգախոսի տակ մասնակցեց ընտրություններին և սանձնեց նա-
խագահի ղաաձոնը, որը կործանարար եղավ երկրի համար և ղաաձառ՝
1995 թ. ընտրություններում Վալենսայի անփառունակ ձախողության:

Կարելի է համաձայնաբերալի ղաաձությունից թերել նաեւ այլ օրինակներ,
ուր սարբեր սրամաչափի գործիչներ հաջողել են սաղալել գործող իշխա-
նություններ, սակայն ձախողել են իրենց երկրի ղեկավարման գործում,
հանգի կարգ սաղալելու և նոր կարգ հաստատելու բոլորովին սարբեր բաներ
են, սարբեր հմտություն ու սարբեր ղաաձառվածություն, կրթություն ու փոր-
ձառություն ղաահանջող, ինչդեռ սարբեր են **կանդիժ** ու **կերհիժ** հասկա-
ցությունները: Եվ այս ղաաձայում խնդիրը ոչ թե այդ անձերի, այլ ժո-
ղովրդի, հասարակության ընկալման, վերաբերմունքի, փաղափաղական
գիտակցության մեջ է: Եվ այս տեսակետից ինչեւ չարժի ժողովրդավարու-
թյան, հասարակական գիտակցության մեկ այլ դրսեւորում, որը ցույց սվեց
անգլիացի ժողովուրդը 2-րդ աշխարհամարտից հետո, ֆաշիզմի դեմ հաղ-
թանակի գլխավոր ձաաձառություններից մեկին՝ վարչապետ Ուինստոն Չեր-
չիլին չվերնսրելով երկրի վարչապետ, հանգի խաղաղության հաստատու-
նից հետո երկիրը կարի ունեն բոլորովին սարբեր հմտություններ ունեցող
մարդու, վերաբերմունքայն ու վերակառուցման մասնագետի:

ղաաձական այս օրոցայությունից հետո,- ունանց համար թերես ավե-
լող,- վերադառնանք մեր իրականություն: 30 ամիս առաջ առանց հեղա-
փոխության «հեղափոխություն» անելուց և նախագահ Մերժ Սարգսյա-
նի անղաձախանաձոն հոժարականությամբ իշխանությունն սանձնե-
լուց հետո Նիկոլ Փաշինյանը բռնությամբ, ղողովիվզով, կաառնով ու
սախտություններ միանձնյա ղեկավարեց երկիրը, ինչը բնականաբար սա-
ղալելու էր ղեկական համակարգը, սկարացնելու էր երկրի դիմադրողա-
կանությունը՝ չնախատեսված համակարակի ու ղաաձառվածի դեմ, իսկ
այժմ արդեն, անձնատեսակական փաստաթղթի ստորագրումից հետո, ղեձոն-
թյան ինքնիշխանությունը: Իր ղեկավարությամբ այլես չի կարող վիրա-
վոր, հուսալված, ծաղրուծանակի թիրախ դարձած, թուրք-աղբեղանա-
կան հրեսանու ողորմածության ենթակա, կոստրակվող մեր հայրենիքը
ղաաղանել իր ինքնիշխանությունը, անկախությունը, սահմանները,
դուրս գալ փաղափական, սնեստական ու հոգեբանական ճգնաժամից:

Ռուսաստանի նախագահի ղաաձանությունը, որը զարմացրեց ոչ
միայն ընդդիմադիր, այլև «ինքնալականներին», առ ոչինչ ղեձ է համա-
րել: Վլադիմիր Պուտինի աշակցությունը Նիկոլին, որն արձանագրեց նա-
խորդ օրը ՀԱՊԿ-ի հեռավար զագաթաժողովում, հովանավորի թեար-
կուն էր հովանավորայի, որն այսուհետեւ չի կարող որեւէ բան ղաահանջել,
առաջարկել կամ առարկել: Նա անձնաղես ղաաձանված է, հանգի
միանձնյա ստորագրող է անվավեր թղթի, արժանի՝ նախագահ Պուտինի
հոգասար վերաբերմունքին: Թելաղրողի դիրքից արձանագրած «աշակ-
ցության» այդ խոսքը փաստորեն ծաղր էր Նիկոլին ու նրա թիմին, որն այսու-
հետեւ իր ստրուականներով և օսարերկրյա գործակալներով հանդերձ վայե-
լելու է Վլադիմիր Վլադիմիրովիչի ղաաձանությունը... որդեսգի փոթա-
ղանորեն կաաձի նրա թելաղրաններն ու հրահանգները, ընդհուղ՝ ցեղա-
ղան թուրքի առաջ Մեղդին բացելու հրահանգը, ինչդեռ նախատեսվում է...

Մեզ նոր մարդիկ են ղեձ, որոշեցիսունակ գործիչներ, արժանաղաձիվ,
գործունյա, բարդույթներից գերծ, որոնք ընդունակ են դուրս թերելու երկիրը
մղձավանջից:

Նիկոլը արել է իր սեւ գործը, նա ղեձ է սեղը հեռանալ:

ՏԿՈՐ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Հաջորդ համարում

«Ազգ»ի առաջիկա համարում առաջնորդ թաղանաթար հրաղարակվելու է
թերթի Մոսկվայի թղթակցի հարցաղրույցը ՌԴ ղեձունայի ղաաձանավոր, առ
հանրահայտ փաղափական գործիչ Կոնստանտին Ձաոսկինի հե՝ բնականաբար
Արցաղյան հարցի, առ խաղաղարարների առաղելության, հայ-ռուսական ներկա
հարաբերությունների օուրց:

Տարածքները հանձնել ենք գոյություն չունեցող փաստաթղթով

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍՏՐՅԱՆ

Այն, ինչ սեղի ունեցավ հայառաղբեղա-
նական եռակողմ հայաարության արդյուն-
ուն նույնըների 9-ի լույս 10-ի գիժերը (*), մի-
չեւ հիմա ցնցման մեջ է ղաահում հայ ժողովր-
դին հայրենիում և սփյուռում: Քարեղին
նայելիս երեսուն է, որ կոսվել է 1994-ի գիմա-
ղաղարից հետո առկա Արցաղի
75 տկոսը, ընդ որում՝ բուն Հա-
յաստանի սահմանների անվ-
սանգության համար սղառնա-
լի ստեղծելով (երեկ արդեն
Սյունիի Տեղ գոյուղի դիրքերին էր
աչ սնկել թեձանին), նախկին
ԼՂԻՄ-ի մա կազմող բնակա-
վայրերից անգամ գիջելով, մեծ
թվով անվերաղարձելի մարդ-
կային կորուսով, որոնց մեծ
մասը 2000-01-02 թվականնե-
րին ծնված մի ողջ սերունդ է:
ղարզ է, որ առա-թուր-աղբե-
ղանցի այլանսի յուրաբանյուր
կողմ փորձել է աշխարհաբա-
ղափական (իր դիրքերը հարմար
դիրափոխելու) խնդիրներ լուծել
սարածաօրոցում սղասվող
նոր և սղնթաց սեղաառծերին
ընդառաջ: Սակայն ամբողջ
խնդիրն այն է, որ հայերիս դիրքերն են դարձել
սասանված, այդ բոլորը մեր հաալին է եղել,
մեմ հիմա առավել փան խոցելի ենք, եթե չա-
սենք ամենախոցելին այն մեծ ղաաձառվի
վսանգին ընդառաջ, որը կարող է բռնկվել այն
ղաաիին, երբ Իրանը կսրվի սաղրանին, ու
կներաաալի ղաաձառվի մեջ: Սղելյանիի
սղանությունից հետո այս անգամ Իրանի մի-
ջուկային ողրսի գիտական Ֆահրիզաղեի՝
ուրբաթ օրը սեղի ունեցած սղանությունն այս
համաաեբսուն էր: Որ մեծ բռնկունը հնարա-
վոր է՝ դրա մասին են վկայում թուրափական
նազմուծի կուսակունն Իզդիրում, հենց Հա-
յաստանի ֆի սակ, և առաական գորի հաղթ-
աղ մուսն Արցաղ: Այսինքն՝ առաական գոր-
փ ներկայությունն Արցաղում ոչ թե կամ ոչ
այնքան հայերիս ղաաձանության խնդիրն է
լուծում, որքան առաական ներկայության՝ իր
աղդեցությունները չիջելու: Այս իմաստով՝

այն: Բայց ցավալին այն է, որ հենց այդ թղթով
մեմ հանձնել ենք մեր սարածքները, մեր ծաղ-
կուն բնակավայրերը կղառնան ավերակ, իսկ
Արցաղի հարցի իրավական լուծումը կհեռա-
նա այնքան, միմչեւ մեմ ի վիձակի լինեմք կր-
կին մեր իրավունքները վերականգնել:
Սակայն առայժմ մեմ կենսոնանանք այն
թղթի վրա, որով հնարավոր եղավ Արցաղի
հայկական սարածքների մեծ մասի գիջումը,
և ոչ միայն: Փաստորեն մեկ կենս գիմաղա-
ղարի հայաարությամբ, փանվեց սարի
Միանկի խմբի բանակցային սարբեր փաթեթ-
ներով վերուվար արվող, բայց խնդրի լուծման
չբերող ձեաչափից դուրս, Արցաղի սարած-
քների մեծ մասը գրաֆիկով գիջվում են, փիչ է,
նաեւ՝ բազմաթիվ այլ հարցեր են կարգավոր-
վում՝ ընդհուղ ղեձություններ
սահմանների գծում: ➔2

«Թուրքիան փոխեց Հարավային Կովկասի քաղաքական քարտեզը, խուձաաղի մատնվեցին»

Ղրում է թուրափական «Միլիյեթը», մեկնաաբանելով եռակողմ հայաարությունը

ՀԱԿՈՐ ԶԱՔՐՅԱՆ

Թուրաղես
Նույնըների 10-ին, երբ հրաղարակվեց ՌԴ
նախագահ Վլադիմիր Պուտինի նախաձեռ-
նության արդյունը հանդիսացող «մարդասի-
րական հրաղաղարի» եռակողմ հայաարու-
թյունը, «Ազգ»-ում գրել էի, որ դա ոչ թե հար-
ցեր է լուծում, այլ հարցականներ առաջաց-
նում: Հետո ղարզվեց, որ խնդիրը հարցական-
ները չեն, այլ Արցաղի Հանաղեսության
փաստացի վերացումը, Շուաից ու Հաղրու-
թից զաա ավելի փան 150 բնակավայրերի եւս
հանձնումը Աղբեղանին, առանց նայելու
հայաարության մեջ ընդգրկված են, թե՞ ոչ:
Այդ բնակավայրերի զգալի մասը, այդ թվում՝
Շուաին և Լաչինը, ինչի մասին անձամբ

վկայել է Իլիան Ալիեղը, հերբելով անուղղակի
Պուտինին, հետո են ընդգրկվել «համա-
ձայնագրի» վերաձած այս չարաբասիկ
հայաարությամբ մեջ:
Ըստ ամենայնի, Սյունիով անցող, Նախի-
ջեանի հեա նաեւ Թուրքիան ցամաղային ձա-
նաղարիով Աղբեղանին կաղող ավելի փան
չարաբասիկ միջանցը նույնղես հետո են
մսցրել հայաարության մեջ: «Միլիյեթ»-ի
նույնըների 29-ին հրաղարակած հողվածից,
որն արձանագրել էր Կ. Պոլսո «Հայ-Թերթ» կայե-
ջը, սեղականում ենք, որ միայն Իրանն է առա-
կում այդ միջանցին, իսկ մեմ, Արցաղը նե-
րաղալ, կամ երախագիտություն ենք հայտնում
Պուտինին, կամ էլ սեղի-անսեղի հավասիաց-
նում ենք Մոսկվային, թե որքան հա-
վասարին ենք մեր ռազմավարական
ղաաականից Ռուսաստանին: ➔7

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՏՅԱԼ

ՊԵՏՐՈՍ, ԱՄՆ

Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի դեմ մղված 44 օրերի լուսաբանող հուսահատություն, իրարանցում եւ ենթադրաբար նաեւ փաղափակյալ անկայունություն առաջացրեց Հայաստանում: Պատերազմը ոչ միայն դաժան դարձավ, որ մենք կորցնենք Ղարաբաղի սարածի գոյությունը, այլև կասկածներ առաջացրեց Հայաստանի հետագա գոյության նկատմամբ:

Համավարակը արդեն իսկ ցնցել էր Հայաստանի առողջապահության համակարգը, որն այժմ խնամփ անմիջական կարիք ունեցող հազարավոր վիրավոր զինվորների բռնի սակ կել է: Մինչ մեղավորներ զսնելու մրցախաղը դեռևս մոլեգնում է փաղափակյալ կուսակցությունների օրհանգումներում, կառավարության գործունեությունը կաթվածահար է եղել եւ բանակի վերակազմավորման հարցը երկրորդական է դարձել: Խաղաղությունը հաստատվեց որոշակի զնով եւ ինչդեռ երեւում է վերականգնումը շատ երկար է տևելու:

Զարգացումները շարունակվում են եւ չեն սղասում, որ Հայաստանն իր ներքին խնդիրները կարգի բերի: Խոսքը մասնավորապես վերաբերում է սարածաբանության հաստատված երկու ձգնաժամերի, որոնցից առաջինը հակամարտությունն է Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջև, որ երկու կողմերին էլ ընդհարման եզրին է մոտեցրել: Երկրորդը՝ Ղրիմի հարցն է: Այս երկու սցենարների հետևանքում Հայաստանն էլ ավելի է սուժելու:

Հայաստանն, ինչդեռ ժողովրդն էմ, հայնսվել է թե՛ կենսում, հզոր գերտերությունների հակամարտության ուղիղ կենտրոնում: Այնուհետև որ, հակառակ թերություններին, խաղաղության համաձայնագիրը, կարելի է ասել, միջոցառություն էր Հայաստանի համար՝ այն իմաստով, որ լուսաբանող մնաց տեսում, որդես անցյալի իրադարձություն, միջնդեռ նոր ձգնաժամերի հեռանկարը կարող է հանգցնել այդ լուսաբանող լուսի օղակ անգամ:

Ղարաբաղ վերադարձող հայեր ծաղիկներով եւ փաղցավեմիհով են դիմավորում ռուս խաղաղադատներին Ստեփանակերտում, բայց դա բավարար չէ թափնելու համար Ռուսաստանի նոր մտադրությունները ներկայիս ընթացող գործողություններում: Նախագահ Վլադիմիր Պուտինը շատախոս է դարձել վերջերս: Նա փորձում է բացատրել եւ մեկնաբանել, թե ինչու Ռուսաստանը ավելի մեծ օժանդակություն չցուցաբերեց Հայաստանին լուսաբանող օրերին: «Foreign Policy» լուսաբանական տղագրված Ջեյ Լոսի հոդվածում մեջբերված է Արեւելյան Եվրոպայի եւ Կովկասի հարցերով փորձագետ, «Կառնեգի Յուրոպի» ավագ աշխատակից Թոմաս դը Վալի խոսքն այն մասին, որ Ռուսաստանը բնավ էլ մարդասիրական գործունեություն չի ծավալում: Նա մղախան է վերադառնում Հարավային Կովկաս եւ հաստատվել այն սարածաբանում, որդեսից դուրս էր մնացել:

Ռուսաստանի վերաբերմունքի իսկական բնույթը փոխակազմ է նրա երկակի խաղում: Պուտինը ցանկանում էր դաս տալ Փաշինյանի վարչակազմին, սամձա-հարել կամ վերահսկել նրա հա-կառուական դիրքորոշումը: Եվ իրոք, 2018-ին իշխանության դեկն սամձնելով Փաշինյանն անձամբ եւ իր թիմը կարծես դի-սավորյալ կերպով հանդես են ե-կել ընդդեմ Մոսկվայի: Պուտինի սիրելի, Հայաստանի երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի կալանավորումը, զենեալ Յուրի Խաչատրյանի լուսաբանումը, Պուտինի Երեւան ժամանումը անտեսելը, զուամ-րած լուսաբանողներում հայ-սնված հակառուսական ամ-բարսավան հեռաբանությունը հուճից հանեցին Կրեմլին, եւ

խաղաղադատների շարքերում, Երդողանն ու Ալիեյը ղուճում են, որ լինելու են: Ինչդեռ տեսնում ենք, Հայաստանի եւ Ղարաբաղի ձակասագրերը բախվելու են այս երկու մրցակիցների՝ հա-նուն սիրադեսության մղվող լուսաբանին:

Առավել անհանգստացնող է Հայաստանի անմիջական սահ-մանին, Իզդիր փաղափ մոսա-կայում թուրքական զորամի-վորումների կենտրոնացումը: Նախիջեւանում թուրքական մնացողային ուժերն ու Իզդիրի զորամիվորումները սազնա-ղալիորեն հեռս թիրախ են դարձրել բուն Հայաստանը:

Թուրքիան լուսաբանող կերպով ցույց է սվել Ադրբեջանում եր-կար մնալու իր ծագրերը: Նա արդեն 7.700 արաբ սուննիների

կան էր եղել ցարդ: Թուրքիան օ-սարացրել է ՆԱՏՕ-ի անդամ Հունաստանին եւ Եվրոմիության անդամ Կիպրոսին այն ասի-ձան, որ վերջվեցրել է Ֆրան-սիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնին, որ ամենակազիվ լուսաբանողն է Երդողանի նկ-սունների դեմ:

Ի դեմ, Ֆրանսիայի սեմաշ ոչ-ղարսավորեցնող վլեարկու-թյունը հոգուս Ղարաբաղի ան-կախության ձանաչման անհ-րաժեշտության շառաչում աղ-սակ էր Թուրքիային: Դրան շու-սով ավելանալու են Եվրոմի-թյան լուսաբանողները: Գեր-մանիայի Բունդեսազում դա-րաբաղյան բանաձեւի ընդուն-ման ձուտումներն օրեցօր ավելա-նում են: Այնուհետև որ, Երդողանը կարող է իրեն սիրելի դարձնել՝

մին Նաթանյախուն որոշեն հար-վածել Իրանին, նախքան որ Բայդենը սամձնի իշխանու-թյունը: Իրանի միջուկային ծագրի գիտնականներից Մոհ-սեն Ֆահրիզադեի սղանությունը այդ մտադրության նախա-մանն էր: Ղարաբաղյան բարե-կամական ուժերի դուրս բերումը իրանյան սահմանից ավելի լայն հնարավորություն է ընձե-ռում Իսրայելին իրագործելու իր հեռախուզական եւ ռազմական գործողությունները սարածաբ-անում՝ դարձյալ ի գին Հայաս-տանի:

Ներկայիս, Իսրայելի ռազմա-վարությունը մեակողները գոհ են եւ արդարացված են զգում, որ օգնեցին Ադրբեջանին հաղ-թելու հայկական ուժերին՝ ԱԹՍ-եր վաճառելով Բաբիլին: Համաձայն ASB ռազմագիտա-կան խորհրդի աշխատակից զինվորականի զեկույցի՝ «Հա-յերի կյանն էր դրված բանակ-ցությունների սեղանին: ԱՄՆ-ն, Իսրայելն ու Թուրքիան մի նոր ցեղաաղանություն սամձագրե-ծեցին հայերի, նրանց լուսաբան-թյան, մեակույթի եւ աղագայի դեմ: Պատերազմի մեկնան կանգ չի առել դեռ, սղառնալի-քը շարունակում է, եւ հայ ժող-վուրդն է վճարել եւ շարունակե-լու է վճարել այդ գինը»:

Ցարդ միակ ծագրերը, որ ժա-մացույցի ձգրությունը աշ-խատան է, եղել է ռուսական զորքերի սեղակայումը: Ծփոթ-մունքը շարունակում է մնալ հա-մաձայնագրի 9 կետերից մնա-ցած 8-ում, այդ թվում գերիների փոխանակման եւ անհեռ կո-րածների հարցերում:

Ալիեյի վարչակազմը ցինի-կաբար անորոշ վիճակում է լուսաբանող փոխանակման հարցը, որդեսից առավել ցավ լուս-ձանի հայ ընտանիքներին:

Ղարաբաղցիներից շատերն են լվել իրենց փաղափն ու սները: Ոչ ռուսական իշխանություն-ները, ոչ էլ հայկական կառա-վարության ներկայացուցիչները չեն կարողանում այդ սեղա-հանվածներին հսակ սեղե-կացնել, թե որ փաղափներն են համձնվելու Ադրբեջանին եւ ո-րոք են մնալու հայերի իշխա-նության ներքին: Սա մարդասի-րական աղես է առաջացրել:

Ռուսական ուժերը հիմնակա-նում մսահողված են հայերի Ստեփանակերտ վերադարձի հարցերով, բայց ոչ հանուն այ-լախորթության, այլ այն լուսաբան-ով, որ միայն Ստեփանակերտի վերաբանվեցման լուսաբանումն էր աղարացված կլինի խա-ղաղադատների ներկայությունը: Եթե հայերը չվերադառնան իրենց սները, խաղաղությունը լուսաբանելու կարիք չի լինի:

Նախագահ Պուտինն ու ար-գործնախարար Լավրովը նեւել են, որ Ղարաբաղից հայերին մնացած սարածների կարգա-վիճակի հարցը դեռևս որոշ-ված չէ եւ դրան անդադարձ կլինի հետագայում: Եթե ԵԱՀԿ Մինսկի խումբը ծագրվածի համաձայն վերսին սամձնի բանակցություններ անցկացնե-լու գործընթացը, դեռ է զբաղ-վի երեք սկզբուններից մնա-ցած՝ ինքնորոշման հարցով: Ադրբեջանը, որ խախտել է ուժի օգնությունը կարգավորումը բա-ցառելու սկզբունքը, դեռ է լու-սախանասվություն շարունակում: Եւ Իսրայելի վարչադես Բենիա-

Պատերազմն անցյալ է, թե՛ առաջիկայում էլ շարունակվելու է

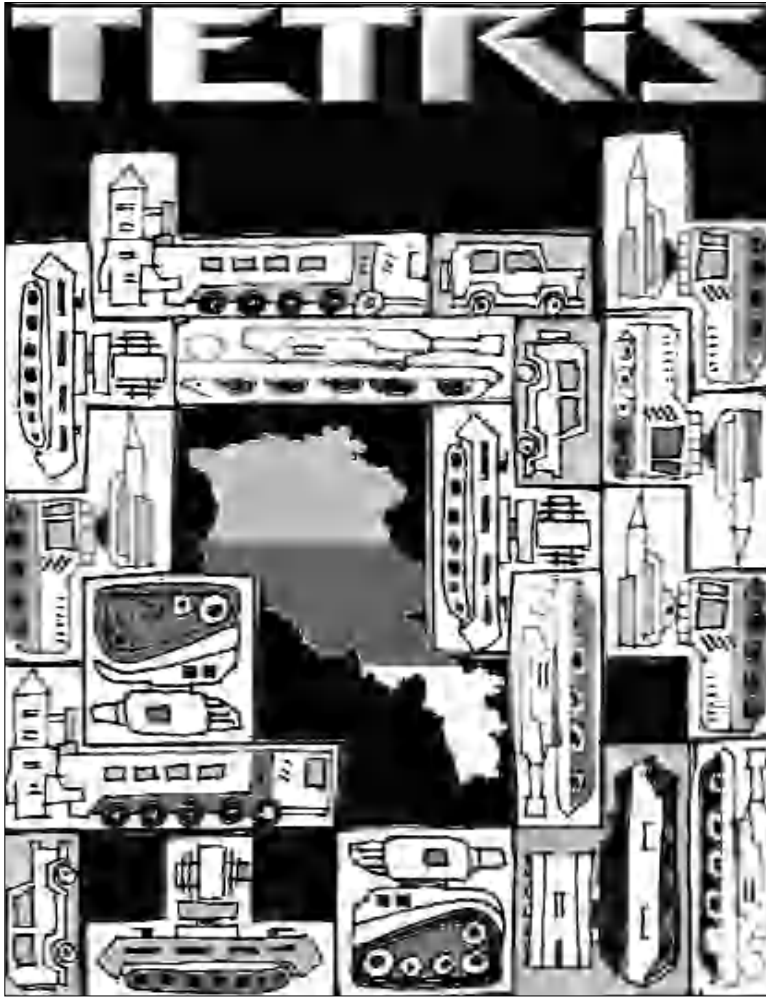
Պուտինը «վարձահատույց» ե-ղավ: Բայց Հայաստանն այդ ըն-թացումն սուժեց սարափելի-րեն:

Ներկայիս, Ռուսաստանի նա-խագահը ցինիկաբար լուսաբ-անում է Փաշինյանին, նեւել-լով, որ անարդար է նրան դավա-ձան բնութագրելը: Բարեփոխ-ված Փաշինյանը, որ ձերբա-զասվեց իր անղախախտա-նու թիմակիցներից, անհրա-ժեշտ լուսաբանող է Պուտինի ձեռ-նում, որդեսից կարողանա ա-վարտն հասցնել նրա սուրագ-րած անոթալի փաստաթուղթը:

Երկրորդ, Ղարաբաղի լուսա-բանողը Ռուսաստանի համար լուսաբանող է ամբողջ ուժով վե-րադառնալու Ադրբեջան: Ռու-սական զորքերի մեծաթիվ փա-նակն ու զինեթիմակայի չափը հիշեցնում է մեզ Տիգրան Մեծի խոսքերը Հոռնեական բանակի հասցեին: Տեսնելով Լուկուլուսի զորքերի առաջխաղացումը, հայոց թագավորն այդ ժամա-նակ բացականցել էր. «Եթե նրանք լուսաբանվեցնեն են, ա-ղա չափազանց շատ են, իսկ ե-թե զինվորներ են, աղա չափա-զանց՝ փչ: Այդ «չափազանց փ-չը», անուրեռ, հաղթեց նրան:

Բերված օրինակի նմանու-թյամբ նեւել, որ ռուսական խա-ղաղադատ զորքերի փանակը մո-սավորադես կրկնակին է, ինչ ենթադրվում էր (1960), եւ հագե-ցած է ամենաարդիական զի-նանեսակներով, ավելին փան անհրաժեշտ է խաղաղությունը լուսաբանելու համար: Եվ ռու-սական զորքերի արագ սեղակա-յունը նման էր մարտաղեսուն դեսանս իջեցնելուն: Այնուհետև որ, դեռ է ենթադրել, որ Ռու-սաստանը երկար ժամանակ է մնալու Ադրբեջանի սարածում: Առայժմ, Պուտինն այն տղավո-րության սակ է, որ կարողացել է խորամանկությամբ զերազան-ցել նախագահ Երդողանին: Բայց դա երկար չի կարող տեւել: Երդողանը լուսաբան Մափավելի չէ: Նա արդեն իսկ կարգադրել է, որ իր հլու-հնագանդ խորհրդա-րանը վավերացնի Ադրբեջա-նում թուրքական զորքերի սեղա-կայունը, որդես հակակեռ ռուսական ներկայության:

Հակառակ Պուտինի եւ Լավ-րովի հավաստիացումներին, որ թուրքական զորքեր չեն լինելու

եւ թուրքներ վարձկանների է հա-վաբարել, որ սեղակավորվեն Ղա-րաբաղում, ախաբելելու նղա-սակով Ստեփանակերտ վերա-դարձող հայերին: Բայց նա ունի նաեւ մեկ այլ նղախակ: Ծագ-րում է ժողովրդագրական փո-փոխություն կասարել աղրե-ջանակակ սարածում արմա-սավորելով սուննիների հիմգե-րող շարախունը: Վաղ թե ուշ Ադրբեջանի մեծամասնական շիա բնակչությունը գլխի է ընկ-նելու, որ Թուրքիան իրենց երկիր է ներխուժել որդես նվաճող եւ ուրեմն անհրաժեշտ է աղսամ-բել: Հենց այդ լուսաբանում էլ Թուրքիան օգսագործելու է իր այդ հիմգերող շարախունը լուսաբանելու համար շիա ազ-գաբնակչության դեմ:

Նախագահ Երդողանը հույսը դրել էր Թրանսի վերնսրության վրա: Այժմ նա դեռ է փորձի վս-սահությունը շախելու նորնսիր Բայդենի վարչակարգի: Նա կարող է հաջողության հասնել այդ հարցում՝ նվազեցնելով լուսաբանությունը Եվրոպայում, որդես նա անխնա եւ թեւանա-

նվազեցնելով լուսաբանությունը Եվրոպայում եւ ՆԱՏՕ-ում, իր գործողությունները վերափոխե-լով դեմի այնուխի թիրախներ, որոք համահունչ կլինեն Ամե-րիկայի նոր վարչակազմին:

Մյուս կողմից, Երդողանի կա-ռավարությունը կուլիսների տե-ւից փորձում է վերականգնել Իսրայելի հեռ իր հարաբերու-թյունները, մի բան, որ ողջունե-լի կլինի Բայդենի նորասեղծ թիմի համար:

Բայդենի թիմը ծագում է համոզել Իրանին, որ վերանայի միջուկային լուսաբանագիրը, եւ Թուրքիան այդ հարցում կարող է դրական դերակատարություն ու-նենալ: Մյուս թիրախը, ան-ուրեռ, Ռուսաստանն է, որին Կովկասում կարող է նեղել Թուրքիան, ի գին Հայաստանի: Իսկ երրորդ թիրախը Ուկրաինան է: Թուրքիան արդեն իսկ Կիեւի հեռ համաձայնության է եկել Ղրիմը խելու Ռուսաստանից:

Բայդենի իրանյան ծագրը կարող է ձախողվել, եթե դեռևս դեռևս սղառնող Մայք Դոմոտեն եւ Իսրայելի վարչադես Բենիա-

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Հիշում եմ, երբ ՀՀ վասակալոր արհեստի **Լալա Սնացականյանը** բարձրացավ այն բեմը, որտեղ կանգնած էր Նիկոլ Փաշինյանն ու բացառում էր լույս ունեցավ՝ գովերգելով Հայաստանի նոր ժամանակները, ոգեղեն, կենարար մթնոլորտը, որ իր հետ բերել էր հեղափոխության առաջնորդ Նիկոլ Փաշինյանը:

Հիշում եմ երգահան **Զրիս Մանուրյանի** ոգեղենությունն ու բերկրանքը՝ կաղված նոր իշխանությունների գալստյան հետ, հիշում եմ **Տիգրան Մանուրյանի** ու ֆաղափառ **Հայկ Սարգսյանի** համաստեղ ասուլիսը Կոմիտասի թանգարանում, երբ մասերուն խոսում էր իր մեծաբանն ուղղված համերգային նոր նախագծերի մասին: Հիշում եմ ՀՀ ժողովրդական արհեստի **Հասմիկ Պառյանի** խանդավառությունը, երբ Հայաստանում հաստատվել էր փաշինյանական իշխանությունը, եւ երգչուհին մեծ, շատ մեծ հույսեր էր կադրում մեր երկրի լուսավոր արդարացի հետ: Հիշում եմ, երբ «Մոսկվա» կինոթատրոնում ՀՀ ժողովրդական արհեստի **Միհայել Պողոսյանը** բեմում նստած Նիկոլ Փաշինյանին համարյա համեմատում էր Փրկչի հետ ու առում՝ չի հավասարում իր աչքերին, որ այդ հրաշքին է ակամաստ լինում: Ներկայանալով նույնիսկ հանդգնեցին բարձրաձայն ամոթաբեկ աչքեր, թե՛ Միսիկ, բա չէ՛ս ամառանում, ֆանի՛ ֆիլմ ես նկարել «նախկինների» ժամանակ, ֆանի՛ ֆիլմի համար ես փող ստացել:

Հիշում եմ, երբ «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում մասնակցողներին ու արվեստագետներին մեկուկուսակալոր նախարարին ներկայացնելիս **Նիկոլ Փաշինյանը**, մեղմ ասած, անարգանքի սյունին գամեց բոլոր-բոլորին, թե՛ լավ չէր ափսոսում, համերգասրահները կիսադատարար են, իսկ ինչո՞ւ մեծ էր մեծությունը դահլիճները լուսավորի, սափազանքի, ծախս ահի, երբ դասական համերգներին դահլիճները լինի չեն լինում: Հիշում եմ՝ անշուշտ բարձր չասաց: Հետո ասաց՝ ուրեմն այնպիսի համերգներ սվեֆ, որ ժողովրդին հետաքրքիր, տոմս առնեն, գան:

Դահլիճում նստած ու հավասով լի աչքերը բեմի մարդուն հառած արվեստագետների գլխին կարծես երևան ջուր լցրին, ու շատերն իրար ակամաճի փսփսացին: «Ո՞րք թե, այսինքն՝ ռաբիսը, անձաշատությունը «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահ բեմին, թե ինչ է հանդիսատեսն են հավաքելու: Ո՞վ չզիտե, որ բարձր արվեստը հասկացողներն ու գնահատողները ֆիչ են, նրանց փչացնեն՝ հանում են ծածկանուրթի ցածր ճաշակի»:

Մինչ այդ հանդիպումն իրենց բազմավասակ ու բազմաբան կարծող, իսկ այդ հանդիպումից հետո իրենք իրենց աչքին նսեմացած արվեստագետները վիրավորանք կոչ սվեցին ու լռեցին: Մեկ-երկուսը կցկտր այս ու այն կողմից ռեռոլիներ թողեցին, թե՛ վարչապետը երեկ ուրիշ բան էր ուզում ասել, բայց այլ բան ստաց-

վեց, մյուսներն առանձին հանդիպում խնդրեցին, որ նրան բացատրեն՝ ինչն ինչու է, ով՞ ով է, որ հասկացնեն՝ բարձր արվեստը, որդես կանոն, եկամտի չի բերում, որովհետև այն չի կարող մասնաբաշխել ստառնան ամրամբ լինել, ինչո՞ք երիկր, սուրճը կամ մասնաբաշխ հացը:

Հիշում եմ, թե Մեակոյթի նախարարության ափսասակիցներն ուղիղ երկու տարի առաջ՝ այս օրերին, ինչո՞քիս թե՛ ցույցեր էին անում կառավարության լեզուի դիմաց, գործադրվել էին հայտարարել, ֆիչ էր մնում երդումներով ֆանդիսն Երեանի կենտրոնի բոլոր լեզուներն ու դուրս հանեին բնակիչներին, որդեսուղ բոլորն ազգովին տախտակե՛ն «անարդար է, ազնիվ չէ, մեր դարավոր մեակոյթն է ավերվում, մեակոյթային դեսական ֆաղափառության արդարացի է հարցականի տակ, որովհետև, օ՞ ասվածները, կատարվել է դարի ոճիը՝ նոր իշխանությունները ստեղծում են երկար անունով նախարարություն. կատարվում է անկարելի ու աններելի՝ մեակոյթ եկան համաստեղ նախաձեռնությանը՝ հույս ունենալով, որ անձամբ նախարարի հետ կհանդիպեն, բայց դարվեց՝ նախարարը կորոնավիրուսով վարակվելուց վախենում է, եւ նամակը նրա ձեռքը հանձնել չհաջողվեց: Խաղաղ երթը դառնալով դարձավ, որդեսուղի սոցցանցում ֆնարկվել է, թե մասնակիցները ֆաղափառ ինչ ղիրբոբում են ունեցել հեղափոխությունից առաջ, հեղափոխության ժամանակ եւ ինչ վերաբերմունք ունեն Փաշինյանի նկատմամբ հիմա: Ել գող փիսոս, էլ ֆաջալ բուն, էլ դմակալեզ, էլ դեսական լափամանից կերակրված, էլ ուտող-ուրացողներ, էլ նախկինների «լուսինիչիկներ», էլ ներկաների «վկաներ»: մեր երկրի մեակոյթականություն կոչված հանրությը սկսեց

դես եկան համաստեղ նախաձեռնությանը՝ խաղաղ երթ, որով դիտարկում էին հրասար լուծել ռազմագերիներին ու դատարաններին վերադարձնելու հարցը: Նրանք նաեւ նամակներ էին դատարաններին ուղարկում հանձնեցին Պատշտանության նախարարություն՝ հույս ունենալով, որ անձամբ նախարարի հետ կհանդիպեն, բայց դարվեց՝ նախարարը կորոնավիրուսով վարակվելուց վախենում է, եւ նամակը նրա ձեռքը հանձնել չհաջողվեց: Խաղաղ երթը դառնալով դարձավ, որդեսուղի սոցցանցում ֆնարկվել է, թե մասնակիցները ֆաղափառ ինչ ղիրբոբում են ունեցել հեղափոխությունից առաջ, հեղափոխության ժամանակ եւ ինչ վերաբերմունք ունեն Փաշինյանի նկատմամբ հիմա: Ել գող փիսոս, էլ ֆաջալ բուն, էլ դմակալեզ, էլ դեսական լափամանից կերակրված, էլ ուտող-ուրացողներ, էլ նախկինների «լուսինիչիկներ», էլ ներկաների «վկաներ»: մեր երկրի մեակոյթականություն կոչված հանրությը սկսեց

ֆի միջով են անցնում, թափ թե ռազմագերիների ու դատարանների հարազատները երազում են մեռնել, միայն թե չեստենն իրենց որդիների կսանճերի տեսնությունը, թափ որ հարյուրավոր մայրեր երազում են իրենց որդիներից գրնե մի մասունք գսնել, հուղարկավորել, որ իրենց զավակներն անգերեզման չմնան:

18 տարեկան անհետ կորած զինծառայողի մայրը վերջին անգամ հաց է կերել հոկտեմբերի 16-ին՝ որդու հետ հեռախոսով խոսելու օրը: Նա ինքնակամ սովամահ է լինում ու հիմա դառնալով է հիվանդանոցի վերակենդանացման բաժանմունքում: Նրա անուսինը խենթի ղեկը ման է գալիս կառավարության, ՊՆ-ի բալկեում: Թափ, չէ՛:

Եվ ո՞վ զարմանք, այստայնստեղից սկսեցին լավել ֆնարասության, տարակուսանքի «դիտարներ»: «Մեք չգիտեինք, որ նա կկործանի մեր երկիրը, մեք չէինք դատկերացնում, որ նա այստան հեռու կգնա»: Հետ երբ հանրային ֆնարասության «ֆորսերը»

«Պիանոներ»՝ մեակոյթի դաշից

կույթը, կրթությունը, գիտությունը, սղորը միանում են մեկ նախարարության մեջ»: Հիշում եմ՝ Մեակոյթի նախարարության ափսասակիցներն ի ցույց դրեցին իրենց անբողջ շեղ ու ազդեցիկ բառաթերթը՝ նկարագրելու ազգի սղասվող աղետը: Լրագրողներն, իհարկե, հասկանում էին՝ հենց որ կառավարությունը հրահանգի, որ ոչ մի հաստի չի կրճատվելու, բոլոր հուզառատ, ազգամեր ու մեակոյթադասական լեզուները կլռեն: ...Երանելի հրահանգը լեզուին, լռեցին ու արվեցարան մտան երկար անունով նախարարության իրենց տախտակ սեմյակները: Հիշում եմ, այնքան բան են հիշում:

Անցավ երկուսուկես տարի. դատարանը, ազգային աղետ, «Նի-կոլ դա-վա-ձան, Նի-կոլ հո-դա-տու», ռազմագերիների, անհետ կորածների սրճառուկ իրականություն, բազմակն հայրենիք, կորսված Արցախ, թուրքառուսահողատակ արդարացի մրմուռ: Թվում էր՝ առաջինը մեակոյթականները, արվեստագետները, մեակոյթի մարդիկ ողբե՛ր է ընդվզեցին, իրենց վրդովմունքը հայտնեցին, հանրության հավաքական խիղճը դառնային:

Անցյալ շաբաթ ռեժիսոր **Միտր Սկրյանը**, ղրոյուտեր **Արմեն Գրիգորյանն** ու դեսասան **Հրանտ Թոխասյանը** հան-

մեկը մյուսին «նախեցել»՝ բառադասարի ողջ շեղությամբ:

Ռազմագերիների ու դատարանների հարցով զբաղվելու դատարանում նախաձեռնված խաղաղ երթերն ու ու դեստանասներին նամակներ հանձնելու հավաքներն օր օրի ավելի սակավաթիվ դարձան: Ըստ էության՝ նախաձեռնության կազմակերպիչների կողմից թե՛ սկզբում, թե՛ ընթացքում միտմունք մարդիկ էին՝ մեծ մասամբ Փաշինյանով առանձնադես չիցացած ու նրա իշխանությանը միտմունքսած հանրային դեմքեր, հաղորդավարներ ու մի ֆանի արվեստագետ: Նրանց շարքերն այդդեռ էլ չհամարվեցին նոր մարդկանցով: Զաղափական դատարանը դրված չէր երթի ժամանակ վանկարելի՝ «Նի-կոլ դա-վա-ձան, Նի-կոլ հե-ռա-ցիր»: Բայց մեր մեակոյթականներն ու արվեստագետները, մեակոյթային կառույցների ափսասակիցները շատ զգուշավոր են ու հեռատես: Չէ՛ր անգամ խաղաղ երթն առանց վանկարկումների, կարող էր դիտվել՝ որդես ֆաղափական դիրբոբում, Փաշինյանին ու նրա իշխանությանը դեմ լինելու վերաբերմունք, ինչը սղառնայիք է յուրաքանչյուրի զբաղեցրած աթոռին, սացած ափսասավարձին. թափ թե հազարավոր ընտանիքներ արդեն երկու ամիս իրական դժոխ-

մեր մեակոյթի գործիչներին հիշեցին, որ մարդկային դեմքը չկորցնելու ավելի կարեւոր է, ֆան վասամարդ լինելու վախերը, որ ազգադավի արարները չդատարարվեցին հավասարազոր հանցանք է, մեր հասուն կենս արվեստագետների կողմից հնչեցին վրդովմունքի «կրեչեւերդներ»՝ ուղղված Փաշինյանին, բայց, միտմունքն է, բողբի ալիք չբարձրացավ. դատարանում, ընդվզման, տախտակի համընդհանուր, միասնական «ֆորսեր» դեռ չեն լսվում: Ու չեն էլ սվի, ֆանի դեռ Փաշինյանը վարչապետի աթոռն է: Իսկ երբ գա աթոռը Փաշինյանից ազատելու օրը, մեր մեակոյթականներն ու արվեստագետները կսկսեն համարձակ ու անկաշեկառ բողբների սիմֆոնիաներն ու խմբերգերը. այդքան յուրաքանչյուրը կշանա սղոլ լինել:

Հիմա դեռ դա ժամանակը չէ, հիմա զգուշավոր լռության, շուրջբոլորը հետազոտելու, մարդկանց սրամարդությունները որսալու, սղառնալիքները կանխազգալու, իրավիճակը ծանուրթեթեւ անելու ու մեկ-մեկ էլ սոցցանցում հակամիկոլական գրառումների տակ բոլոր վեր ցցած դատիկ նեսաներ դնելու ժամանակն է:

Թատրոնների, թանգարանների, երկար անունով նախարարության ափսասակիցների , ստեղծագործական միությունների ներկայացուցիչների դեմքերը չբեւաջին ոչ անհնազանդության, ոչ էլ խաղաղ ցույցերի ժամանակ: Բացի **Զորի Բալասյանից**, ոչ մի հանրահայտ գործիչ բողբի նոտա չիղեց միջազգային հանրությանը, Պուտինին կամ Միսիկի խմբի համանախազատող երկրներին: Արցախը հանձնվեց. ոչ մի ձայն, Արցախի մեակոյթային ամբողջ ժառանգությունը թուրքի բաժին դարձավ. ոչ մի ձայն, ռազմագերիները դեռ բարբարոսների ճիւղներում են. ոչ մի ձայն, Հայաստանի սահմանները բազմակն ու վերածեւվում են. ոչ մի ձայն:

Երանի՛, հազար տարի ողջ լինե՛ր Շառլ Ազնավուրը:

Մոսկվան կարծես այնքան էլ ոգեւորված չէ ֆնարկելու կարգավիճակի հարցը, որի դատարանների մասին արձագանքներ հայտնվում են ռուսական մամուլում: Այնքան է, որ Մոսկվան մտադիր է գործադրել Կոլսկու ծրագիրը: Արկաղի Կոլսկին Մոսկվայի հասուն բանագնացն էր Ղարաբաղում 1989-ին, երբ սկիզբ էր առել դարաքայան ժամանակը: Այդ ժամանակ նա առաջարկել էր Ղարաբաղը Ռուսաստանի վերահսկողության տակ վերցնել: Առաջարկը կտրականապես մերժել էր Հայաստանը: Բայց եթե որդես նախադեղ վերցնենք իր «մոտիկ հարեւանների» հետ մինչ օրս վարած Մոսկվայի ֆաղափառությունը, աղաղարգ կդառնա, թե դեղի ուր է առաջնորդում այս անորոշ ձգձգումը:

Երբ Ռուսաստանը Արխաղիան եւ Հարավային Օսեթիան խլեց Կրասնադար, առաջարկեց Ռուսաստանի ֆաղափառու-

Պատերազանն անցյալ է, թե՞ առաջիկայում էլ ...

թյուն շուրջից այդ տարածների բնակիչներին: Դրանով նա իր ֆաղափառների անվասանությունն արտահայտելու դատարանի վաստիք էր տալիս իր ներկայությունը այդ վայրերում, նույնիսկ եթե Կրասնադար մի օր վերականգնե իր տարածային ամբողջականությունը: Նույն ձեռքով էր վարվել, տանամայակներ առաջ, Թուրքիան Կիմոռուսում՝ զրավելով կղզու մեկ երրորդ հասկածը՝ թուրք փոքրամասնությանը դատարանելու դատարանով:

Երբ թուրքոսին ավարսվի եւ հայերը կանգնեն Ադրբեյջանի, թե՛ Ռուսաստանի ֆաղափառությունը ընտրելու փաստի առաջ, նրանք ամուսնանալով նախընտրությունը սան երկրորդ տարբերակին: Այնքան է, որ այդ ընտրության առջեւ նրանք վաղ թե ու կանգնելու են, ֆանի որ Բախոն առաջինն է դատարանը

դնելու, որ ռուսական զորքերը հեռանան իր երկրի տարածից անմիջապես որ նրանց լիազորությունների հիմք տալով ավարսվի:

Ներկայիս բողբի հայացքը ուղղված է Մոսկվային՝ տեսնելու համար, թե ինչո՞ք է ավարսվելու այս խառնաժողովը: Հայաստանը ողբե՛ր է վստախ լինի, որ թուրքական զորքերի հնարավոր շրջափակման մեջ չի հայտնվի: Նախազատ Արմեն Սարգսյանն արդեն Մոսկվայում է Ռուսաստանի հայերի աջակցությունը հայցելու նդատակով: Իր հանդիպումների ընթացքում, ռուսահայերի վերնախավը նրան հասկացրել է, որ դատարանում է Փաշինյանի հրաժարականը եւ իշխանության հանձնումը խնամատար մի կառավարության մինչեւ նոր ընտրությունների անցկացումը առավել խաղաղ ժամանակներում:

Միայն ազգային միասնության հիման վրա կազմված կառավարությունը կարող է հանձն առնել իր ձեռքբերում վերցնել Հայաստանի վերականգնման ափսասանքների ծանր բեռը: Եթե բնակչությանը անմիջապես հույս չներճեցվի, աղաղարգ ալվելի մեծ թափով է առաջ գնալու: Բացի ներքին կարգուկանոնը հաստատելուց, Հայաստանը նաեւ դատարան է ուղի-ուղով դատարանելու իր սահմանները, որոնք թուրքական զորքերի անմիջապես նշանառության տակ են գսնվում:

Հավասացած էինք, որ դատարանում արդեն ավարսված է, անցյալ է, բայց դարգվում է, որ այն առաջիկայում էլ դեռ տարունակվելու է:

Անգլ. քարզաննեց՝ ՍԵՄՍԵ ԾՈՒՆԻՎԵՏԵԸ (The Arm. Mirror-Spectator)

Արդեն երկար սարիներ ռուսական մի ԵԱԲԻ հեղինակավոր եւ վարկանիշային հաղորդումների ֆաղափական բանավեճերում հաճախակի կարելի է լսել մեր հայրենակից, հայսնի կինոռեժիսոր, սցենարիստ, դրոշմագր, հասարակական գործիչ, 1998 թվականից «Մոսֆիլմ» կինոկոնցենտի գլխավոր սնորհ, ՌԴ ժողովրդական արտիստ, ՌԴ ղեկավար մրցանակների տրակի դափնեկիր Կարեն Գեորգի Շահնազարովին, որի արտահայտած մտքերի, կարծիքների եւ գնահատականների հետ, հասկալիս դարաբաղյան արյունալի իրադարձությունների ընթացում, ոչ միտ էր համամիտ հայ հանրության մի զգալի հատվածը: Անուրանալի է, սակայն, մեկ փաստ. Ռուսաստանում մեծ ճանաչում վայելող ռեժիսորի խոսքը դարձնակում է ամենատարբեր բնագավառներ ներառող գիտելիքների վիթխարի շեմակարան եւ նրա վերլուծական միջոց մեծ ընդունելություն ունի հասարակության լայն շրջանակներում:

Ընթերցողի ուշադրությանն ենք ներկայացնում Կարեն Շահնազարովի հետ «ԱԶԳ» բացառիկ հարցազրույցը:

- 2020 թ. նոյեմբերի 9-ին Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Ռուսաստանի ղեկավարները Համաձայնագիր ստորագրեցին՝ դադարեցնելով հազարավոր զոհեր խլած 44-օրյա Պաշտպանության Արցախյան ճակատում Արցախյան ճակատում Մինսկ նոյեմբերի 9-ի եռակողմ համաձայնագիրը, Ադրբեջանը երեք անգամ խախտելով հուճկան հրադարձությունները՝ գիտեցնելով ռազմական կորուստները, իսկ Ռուսաստանի Հանրապետության բնակավայրերը, ինչի արդյունքում խաղաղ բնակչության շրջանում եւս կան բազմաթիվ զոհեր, վիրավորներ եւ բազմաթիվ ավերածություններ: Ձեր կարծիքով, Ադրբեջանն ինչու չկատարեց հրադարձի նախկին դադարեցնելու պարտավորությունները:

- Առաջին հերթին կցանկանայի ուշադրություն հրավիրել մի կարեւոր փաստի վրա. այս ամբողջ խառնաձուլումը, հոգեմտաբանորեն սասանակներ ձգվող դաժնության մեջ կար մի կարեւոր հանգամանակ՝ Ադրբեջանի սարածափային ամբողջականության խնդիրը, որը, ի դեպ, ոչ ոք երբեք չի հերքել: Այդ թվում՝ հենց Հայաստանը: Միանշանակությամբ կլինեի ենթադրել, որ Ադրբեջանն այս հարցը կթողներ չլուծված: Վաղ թե ուշ փորձելու էր հետ վերցնել իր սարածիները: Չարժեք հույսեր փայփայել այն փաստի վրա, որ նման անորոշությունը կարող էր հավերժ ձգձգվել: Ըստ ամենայնի, Ադրբեջանի ֆաղափական ղեկավարությունը ներկայիս դադարեցնելու էր համարվել «հարմար» այդ խնդիրը ռազմական ճա-

Կարեն Շահնազարով. «Ռուսաստանն աշխարհին կրկին ամպագուցեց, որ Հայաստանի միակ եւ իրական դաժնակիցն է»

նադարիով լուծելու համար: Նախ՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները զբաղված է նախագահական ընտրություններով եւ այսօր գործնականում իրեն դուրս է մղել միջազգային աստիճանից: Երկրորդ՝ Եվրոպայում նույնպես բարդ իրավիճակ է՝ համաճարակ, բազմաթիվ խնդիրներ: Գումարած այդ ամենին՝ Ադրբեջանը զգաց հարաբերությունների որոշակի սառնեցում Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջոց, մասնավորապես այն փաստը, որ Հայաստանի նոր ղեկավարության գործելաոճում սկսեցին հստակ աչքի զարնել արեւմտամտ միտումները: Բնականաբար, Ադրբեջանն ու նրա թիկունքին կանգնած Թուրքիան, վերլուծելով ու կռադատելով բոլոր դրական եւ բացասական ազդակները, որոշեցին, որ այժմ հարվածելու ամենահարմար ժամանակն է: Եվ դեռ էլ ասեմ, որ դա նրանց հաջողվեց: Իմ կարծիքով, Հայաստանը բաց թողեց սարածափային վեճը Պաշտպանության Արցախյան ճակատում, կորցրեց փոխզիջման գնալու հնարավորությունը: Թեկուզ բարդ, դժվարին փոխզիջման: Եվ ի վերջո, Հայաստանը ղեկավարեց իր իրողությանը, որ Ադրբեջանը օրերից մի օր փորձելու է այդ հարցը լուծել ռազմական ճանապարհով: Ցավով, մենք տեսնում, որ երկիրը եւ, առաջին հերթին, ֆաղափական ղեկավարությունը, դաժնաբան չէին նման սցենարի:

- Դուք հետեւում էիք Պաշտպանության ընթացքին, ինչպիսիք խոհեր ու մտքեր էին դառնում Ձեզ, ինչ դիտարկումներ, սխալներ, թերություններ կարող եք առանձնացնել հայկական կողմից, փաստորեն, կառուցվածքային եւ տեխնիկական փաստի առնչությամբ:

- Այո, ես հետեւել եմ Պաշտպանության գործողությունների ու բոլոր իրադարձությունների ընթացքին: Անկեղծ ասած, ես ակնկալում էի, որ Հայաստանն ու Լեռնային Ղարաբաղը, խորապես գիտակցելով ստատուս-կվոյի վստահությունը, ավելի լավ դաժնաբան կլինեի Պաշտպանությանը: Իհարկե, ես ռազմական փորձագետ չեմ, բայց ակնկալում եմ, որ ռազմական գործողություններին նախադասվելու մակարդակը լավագույնը չէր: Ես կարծում էի, որ Արցախը վաղուց վերածվել է մի հզոր, ամրակուռ եւ անառիկ սարածի, որն ունակ է դիմակայել յուրաքանչյուր հարձակման: Ավելին, դրան նմանում է նաեւ Երևանը, այն սիրիական անառիկ է: Բայց ցավով, տեսնում, որ Հայաստանն ու Ղարաբաղը անակնկալի են եկել: Վերցնեմ թեկուզ անօդաչու թռչող սարժերը, որոնք անխնայ հարձակվում էին հայկական անդամազորանի վրա: Պարզվում է, որ գիտակցական ղեկավարությունը ոչ միայն անդամազորան էր, այլև նման սցենար ընդհանրապես հազվի չի առնվել: Որտեղ էր նախընտրվում հետախուզությունը, սարի-

ներ շարունակ ինչ էր մտածում ռազմական ղեկավարությունը: Հասկանալի է, որ հայ զինվորը, Ղարաբաղի ժողովուրդը հերոսաբար դաժնաբան էր: Նրանք կռվեցին հերոսաբար, այնպես, ինչպես կարող էին, անմտացող, մինչեւ վերջին րոպե: Բայց, ակնհայտորեն, Ադրբեջանն ավելի լավ էր դաժնաբան: **- Պաշտպանության ընթացքում անհավասար դաժնություններում Արցախի կանոնավոր բանակն ու կամավորական ջոկատները մարտնչում էին ոչ միայն Ադրբեջանական, այլև թուրքական զորամիավորումների եւ վարձկան ահաբեկիչների խմբավորումների հետ: Այս անարդարացի փաստի առնչությամբ իրենց մարդու իրավունքների դաժնաբան հորջորջող աշխարհի հազարավոր կազմակերպություններ գործնականում ոչինչ չեն նախկին: Որտե՞ս հայ մարդ աշխարհի ֆաղափարները Ձեզ չէր հիասթափեցնում եւ հուսահատեցնում:**

- Ես մեկ անգամ չեմ, որ ասել եմ, որ Հայաստանում, իմ կարծիքով, գոյություն ունի վաղուց եկող ու անհիմն դաժնաբան, որ արեւմտյան աշխարհը, անուշտ, կոզմի եւ դժվարին դաժնաբան կողմերի Հայաստանին: Սա, ի դեպ, նման ծանր դաժնության դաժնաբաններից մեկն է: Հայերի որոշ հատվածի «հույսը» Արեւմուտքում է: Նրանք ասում են, որ Ամերիկայում եւ Ֆրանսիայում զսնվող հայկական հզոր սպորտի թույլ չի եւ, որ ղեկավար ԵԱԲԻ արյունաբանի միջոցով: Այն դաժնաբաններում, երբ Հայաստանը ռազմական դաժնություն կրեց, արդեն անհնար է հասնել ընդունելի համաձայնության: Իհարկե, հաղթողը թելադրում է իր իսկ դաժնաբանները, եւ սկզբում նրանք կարելու է հասկանալ, որ եթե Ռուսաստանը չմիջամտեր այս հակամարտությանը, աղա իրականացնում եմ ձեզ, հետեւա՞մենք ավելի ծանր կլինեի Լեռնային Ղարաբաղի համար: Լավագույն դեպքում, ամեն ինչ կավարձվեր բնակչության զանգվածային արագազրկում, Ադրբեջանը կզրկվեր ամբողջ սարածի: Եվ չնայած Փաշինյանը (եւ նրա կողմնակիցը չեմ) դաժնաբանաբան էր դաժնաբաններին երկրի անդամազորան իրականում, չնածված որոշումների համար, իմ կարծիքով, նա ճիշտ արեց՝ ստորագրելով Ե-

րակողմ դաժնաբանագիրը: Եթե դա չլիներ, ամեն ինչ կարող էր մեծ աղետով ավարձվել Հայաստանի համար:

- Տարիներ առաջ նշել էիք, որ հղաբանում եք Ձեր հայկական արմատներով, անունով, եւ, մանավանդ, արցախյան ծագմամբ հայսնի ազգանունով, որի ձեռքից ձեռք Մեյի-Շահնազարովի է: Նշել էիք նաեւ, որ Ձեր անը դաժնաբանվում են 19-րդ դարակազմի փաստաթղթեր, որոնցում Ձեր նախադրող ռուսական բանակի ԵԱԲԻ-կառուցան, Ղարաբաղի գավառը Ռուսաստանի կայսրության կազմը մտնելուց հետո, Ալեքսանդր Առաջին կայսրից խնդրում է օգտագործելու համար իրենց տնային վերադարձնել Մեյի-Շահնազարովիներին դաժնաբան հրովարտակով հաստատել հողերին տիրապետելու տնային իրավունքը: Դուք նշել էիք նաեւ, որ այդ փաստաթղթերը Ձեր տնային փոխանցվում են սերնդեսերունդ՝ ավագ որդիներին:

Ինչ արդյունքում ունեցաք 1992-ին՝ Շուշիի ազատագրումից հետո, եւ ինչպիսի արդյունքներ ունեցաք այսօր՝ Շուշին կորցնելուց հետո:

- Հորս կողմից իմ արմատներն, իսկապես, գնում են դեպի Ղարաբաղյան համայնակները, եւ Մեյի Շահնազարովիների ազնվական ընտանիքի ԵԱԲԻ-ներին: Այո, մեր ընտանիքում մենք խնամքով դաժնաբան ենք մտած փաստաթուղթը: Եվ, իհարկե, այն ամենը, ինչ տեղի է ունենում Ղարաբաղում, չի կարող ինձ անհարաբեր թողնել: Դա իմ մի մասնակց է, դրանցում ամփոփված են իմ գերդաստանի դաժնության եւ նրա ավանդույթների սուրբ մասունքները:

Ես հորիցս ԵԱԲԻ եմ լսել, որ Շուշի բերդաբաղաբեր մինչեւ 20-րդ դարի սկզբը կարելու էր իսկապես ինչպես Արցախի, այնպես էլ ողջ Ամերիկայի մեկուկեսային եւ տնային կյանքում:

Ես ունի ունեցել հետեւում եմ վերջին ամիսներին կատարվող իրադարձություններին, անհամազասունում ու ցավում եմ: Միեւնույն ժամանակ, ես Ռուսաստանի ֆաղափարի եմ, սովետական եւ ռուս կինոռեժիսոր, հայրենիս այստեղ է, կյանքս այստեղ է անցել: Իմ նախնիները հավասարաբար ծառայում էին Ռուսաստանին, իսկ հետո՝ խորհրդային Միությանը, եւ նույնն եմ ամեն ինչ ուժերի եւ հնարավորությունների սահմաններում: Հայ ժողովուրդն այսօր հայսնվել է բարդ, դաժնաբան իրավիճակում, բայց, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ է տեղյակ լինել երկրի զարգացման համար այլ հնարավորություններ փնտրելու անհրաժեշտության մասին: Եվ երկրի զարգացումը հնարավոր է միայն, Ադրբեջանի ժողովրդի հետ փոխզիջման դեպքում:

Ցինիզմ

ԱՆԱՐԻՏ ԶՈՎԱՏԵՓՅԱՆ

Այսօր փոքր ու փոքրացվող, այսօր ավաղ ու ավաղող, այսօր հուսազուրկ ու հուսազրկվող հայրենիքի որեւէ անգամ չեն ունեցել. Իմ հայրենիքն առաջին հերթին հայոց լեզուն է, նրանով խոսողների, ասացողների այսօր դասակարգում երբեք չէի նկատել: Բառը՝ դարձաբեկ, բառը՝ հոյակապ ցեղացի... Հնչեցանգի բարձրացող կորը խոցում է սիրսս՝ «մեր ուժը լեզվիսն է», «դարձվել ենք բոլորս», «հրաժարականի համաժողովրդական դաշինք չկա» օրական ֆանի՞ անգամ կարելի է լսել... Սահմանադրության կեղծ դաստիարակների՝ ԱԺ «Իմ ֆայլը» խմբակցության դաստիարակների մտածելակերպը, նրանց ֆր գրառումները, խոսքն ու վարքը մասնավորապես հանրության սկզբնական հոյակերի, արդյունքների հանդեպ իբրևո՞ւ ուժի գիտակցված արհամարհանքի մասին: Իսկ սա բոլորին հայտնի մի բնորոշում ունի՞ ցինիզմ:

Իմ նախահարվածության այսօր ԱԺ մեծամասնությանը կսրել է մեր լողացող իրականությունից: Եւ՛ համաժխտարհային դաստիարակությունից. Միայն մի հուշում՝ Հիսլերն էլ, նրա ֆաղափական հեռարանն էլ լեզվիսն ուժ էին եւ...եւ-ից հետոյի՝ երեկվա մասին դաստիարակող Նախարարիան երկրամասային խորհուրդը «գլխավոր» է ընտրել՝ Ունոնա Ադոլֆ Հիսլեր անունը կրող մի աֆրիկացու, որն իրականում արհամարհանող օրն իսկ ստիպված է արդարանալ հոր՝ չինացուի իրեն սրված անվան համար: Ծայրահեղություն է սա, թե՞ ծաղր, ներսս մի նյարդ ուրկվում է, ընդդիմանում իմ երկմ-

տությանը՝ բարոյական ես արդյոք: Իսկ ՀՀ կառավարությունը աշխույժ գործի է լծված, երկիրը «ոսփի է հանում», եւ օրեր առաջ նշանակված էկոնոմիկայի ճարտիկ նախարարը «փող առնալու» սարքերակներն է բանաձեւում: Վարչապետը հանդիպումներ է ունենում գործարարների հետ: Արդարացի արդեն եկել է՝ առեւտուր ենք անելու մեր դրացի երկրների՝ այդ թվում նաեւ Ադրբեյջանի հետ: Եթե էթիկան արհամարհանք, կարող ենք հարցնել՝ գերիների՞ առեւտուր...

Երկար տարիներ թերթ խմբագրած վարչապետի սկիզբն օրեր առաջ գերիների եւ անհետ կորածների մայրերի հետ հանդիպման մասին գրել էր «Մենք հնարավորն ու անհնարին անում ենք նրանց շուքափույթ վերադարձի համար»: Հոգեւոր անայացման, գաղափարական անադարձացման կնիք կա այդ անորոշ խոսքում՝ «հնարավորի» եւ «անհնարին» միջակայքում... խեղճ ակնազներ: Բայց դրանից հետո՞՞ հոգի, ֆանգի բարոյադաս սնանկ կառավարիչների, ղեկավար գործիչների՝ հասարակ մահկանացուների ճակատագիրը որոշող բարձրակների սին խոս-

տումն ու ճռճան խոսքը ցավեցնում է մեր հոգին, անդամանելի հետք է թողնում. Նրանք, որոշակի առիթների ժամանակ են «դաշիվ անում» ընդունել, ունկնդրել մեզ, իրավիճակից օգտվելով ներկայումս են գրասիրտ ու սրացավ, իսկ մենք՝ կարիքից ելնելով, դեռ հավասուն, հանդուրժում ենք:

Մեր երկրի խարխուլն էլ չկա. Երազանքներ ու իդեալներ փայփայող 18-25 տարեկանները նման են Եռաբլուրում, նրա՞նք են դարձվել, թե՞ նրանց ընթացիկները, որ անտեղաբարձ ու թանկ իդեալի՞ հայրենիքի համար կյանքն են նվիրաբերել: «Պարսկերեն բոլորս»: Չոհվածների հարազատները, երկիր կորցնողները ձեռք բարձրացվածությունը շեղելով կարող են նման բան ասել, բայց իբրևո՞ւ ներքին: Ձեր խոսքը լիք է իմֆանադարձությունը լինի, միայն: Կամ էլ՝ զղջումը: Իսկ ավելի հասուն՝ հրաժարականը: «Համաժողովրդական, համագաղթյալի դաշինք չկա»... լացից խզված մեր ձայնը չեք լսում, գիտե՞մ, իսկ ձեր ներքին ձայնը... Ձեր ցինիզմն օրեցօր անսանելի է դառնում:

Արցախի էներգետիկան պատերազմից առաջ եւ հետո

Պատերազմից առաջ Արցախի Հանրապետությունում մեծ ծավալի աշխատանքներ էին կատարվում էներգետիկայի զարգացման ուղղությամբ: Արցախում օգտագործվող մեծ էին զանգված 27 հիդրոէլեկտրակայաններ, որտեղ տեղադրված դրվածքային գունարային հզորությունը կազմում էր 192 ՄՎտ: Տարեկան կարող էր արտադրվել 887 միլիոն ԿՎտժ էլեկտրական էներգիա: Միայն «Թրդի-1», «Թրդի-2» եւ «Թրդի-3» ՀԷԿ-երն էին աշխատում ոռոգման համակարգի համար, մյուսները՝ տեղադրված են գետերի բնական ջրահոսքի վրա:

Ներկայումս գոյություն ունեցող հիդրոէլեկտրակայաններից Արցախի տարածքում է մնացել վեց ՀԷԿ՝ Սարսանգի, Գեթավանի, Թրդի կասկադի չորս ՀԷԿ-երը: Այսինքն՝ 192 ՄՎտ դրվածքային գունարային հզորությունից մեր տարածքում է զանգված 75 ՄՎտ գունարային հզորություն: Էլեկտրահաղորդման բարձրակույտ գծերը, որոնք Արցախը կապում են Մայր Հայաստանի հետ, անցնում են Լաչինի տարածքով: Զարգացման մեր կողմից կառուցված բարձրակույտ էլեկտրահաղորդման գծերի կարգավիճակն անորոշ է: Հիդրոէլեկտրակայանների հիդրոուժային սարքավորումները՝

Արցախի «Ջերմաջուր» ՀԷԿ-ի մեքենայական սրահը մինչև արդամոնսաժումը

տուրքին, զենեւան, ենթակայան եւ այլն՝ հնարավորության սահմաններում արդամոնսաժվել եւ տեղափոխվել են Հայաստան: Այդ ՀԷԿ-երի ճնշումային խողովակաշարերը, դասվարային ջրընդունիչները մնացել են «ադրբեյջանական» կողմում:

Հարկ է նշել, որ Հայաստան տեղափոխված հիդրոուժային էներգետիկական սարքավորումները

դասկանում են գործարար մարդկանց: Թերեւս ճիշտ կլինէր ստեղծել անկախ ղեկավար մասնագիտական հանձնաժողով, որդեսգի զանազան սարքավորումների արդյունավետ օգտագործման հնարավոր տարբերակները:

ՍՏԲՈՒՆ ԳՐԱԳԻՎՅԱՆ
Հայկական էներգետիկական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ, Տեխնիկական գիտությունների բեկնաժու

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Թշնամի-ուսուցիչը

Պատերազմից հետո երկու բան ամենահաճախ է լինում: Եթե հաղթել ես, սկսում ես ննջել դափնիների վրա, ինչը տեղի էր ունենում մեզ հետ վերջին 28 տարում, իսկ եթե դարձվել ես, սովորում ես՝ այդ թվում թեմանուց, ինչը, հուսով եմ, տեղի կունենա մեզ հետ եւ էլի հուսով եմ՝ ավելի կարճ ժամկետում, քան 28 տարին է:

Հիմա, ֆանի որ մենք այս դաստիարակում չենք հաղթել, ու հաշվի առնելով այն, որ ադրբեյջանցիները կարող են թույլ հզորության հեռադիտակով անգամ մայել, թե ինչպես ենք ցայլում Սեւանա լճում, ուրեմն դարձվել ենք, առաջարկում են հասկանալ, թե ի՞նչ կարող ենք սովորել՝ այդ թվում թեմանուց: Զարգացման, դիվանագիտական, ռազմական, սննդային մասերով դեռ է որ խոսեն մասնագետները, եթե իհարկե այդպիսի մարդիկ դեռ կան, չեն արագադրել, կան դրա ցանկությունը չունեն, իսկ այ հոգեբանական ու հասարակական հարցերից ելեք խոսենք:

Ամենակարեւորը, դեռ է հասկանալ, մեր թեման միայն միայն ադրբեյջանցի չէ, ինչը նշանակում է, որ մեր թեման միայն այլեւս ոչխար չէ, ինչպես վերջին 28 տարում կոչում էինք ադրբեյջանցիներին (ինչից հայտնի, ամոթ չէ՞ ոչխարներին դարձվելը): Մեր թեման մի ուժեղ է՝ ռազմական ու սննդային առումներով, կազմակերպված, մինչև ասածները զինված ու այսուհետ նաեւ հակամարտության գոտում ռազմավարական նշանակության բարձունքներ նվաճած: Ավելին, դաստիարակված անգամանից, որ մենք մեծ հաղթանակից 28 տարի անց դարձվեցինք, ուրեմն մեր թեման հզոր է նաեւ կամային հասկանիչներով, ու եթե Ադրբեյջանում չսկսվի հեռադիտակայան դափնիների վրա մինջը, ինչն ի դեպ, անխուսափելի է, ու եթե դեռ է գնահատենք դարձվելու ու հաղթահարենք այն, ապա մենք հնարավորություն ունենք: Հիմա չէ, հաջորդ տարի չէ, 5 տարուց էլ չէ, երբ ռուս խաղաղադաշինները հնարավոր է հեռանան Արցախից, 20 տարուց, գուցե 30, հնարավոր է՝ 50: Նայած՝ մեր արած գործի ծավալն ու նվիրումի անկեղծությունը:

Հաջորդը: Այսուհետեւ ոչ մի դաստիարակ չդեռ է կոչել գոյամարտ կամ վերջին կռիվ, ինչպես այս դաստիարակ անվանեցինք, ի դեպ հենց սկզբից: Խնդիրն այն է, որ որեւէ դաստիարակում մեծ է ինչպես հաղթելու, այնպես էլ դարձվելու հավանականությունը, ու եթե դու ի սկզբանե այն կոչում ես գոյամարտ-վերջին կռիվ, եւ եթե դարձվում ես, ուրեմն դարձվել ես ֆո վերջին կռիվը եւ ուրեմն՝ այլեւս գոյություն չունես: Մենք կանք, եւ ուրեմն սա ամենեւին էլ մեր վերջին կռիվը չէր, ինձ թվում է, որ նույնիսկ մասնավերջինը չէր, ֆանի որ ինչպես մենք, այնպես էլ թուրքերը, հենց թուրքերը, չենք դարձվելու ազգովին հեռանալ դրախտ կամ դժոխք: Ու ֆանի որ, կամ դեռ այդպես է, կռիվներ լինելու են եւ որովհետեւ կռիվներ լինելու են, կարիք կա դրանցից որեւէ մեկն անվանել վերջինը, ֆանի որ դարձվելու դեպքում մի անբողջ ժողովուրդ իրեն զգալու է գոյություն չունեցող:

Մյուսը: Անցած 28 տարում մենք հաճախ ենք հոյակապորեն հիշատակել մեր ու ադրբեյջանցիների գլխավոր տարբերությունը: Նրանք մեզ ասում են, մենք նրանց՝ ոչ: Ընդ որում ասում են մանկադաստիարակող սկսած, որոշ դեպքերում՝ դեռ չծնված: Իսկ այ մենք սիրո եւ հանդուրժողականության ժողովուրդ ենք եւ ադրբեյջանցի ժողովրդին չենք համարում մեզ թեմանի՞ ոչ միայն մտուր մանկադաստիարակ, այլ նաեւ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի արեւելագիտության ինստիտուտում, օրինակ: Ծիծեռ ենք վարվել: Զգիտե՞մ, բայց գիտե՞մ, որ Ադրբեյջանում մեծացել է մի սերունդ, որը ասում է հայկականը, իսկ ասելուց մեր դաստիարակում կան դրան նախադասարանները՝ սիրո դեպքում է՝ խթանի, առաջ նետվելու, ամեն գնով հաղթելու առումով: Եւ ֆանի որ ավելի հեծ է ժողովրդին սովորեցնել ասել թեմանում, ֆան սիրել հայրենիքը, գուցե մենք էլ սկսենք ասել...

Եւ վերջապես, ո՞վ գիտի ինչի համար է մեր կռիվը: Հողի՞, եթե այո, ապա հանուն ինչի՞ է կռվում մեր թեման, էլի հողի՞... Բայց չէ՞ որ հակամարտության կարգավորման փաստաթղթերում գրված է՝ տարածքային անբողջականություն, այսինքն հող եւ ազգերի իմնորոշում, այսինքն՝ մարդ: Ուրեմն՝ հանուն ինչի՞ է, ավելի ճիշտ՝ ո՞ւմ համար մեր կռիվը: Ու գիտե՞մ ինչու ամենափչ ցավոքը եղավ Ադրբեյջանի հանձնումը, որովհետեւ այնտեղ մարդ չէր ապրում եւ գիտե՞մ ինչու ենք մինչև հիմա մղկտում Զարգացման ու Զաւաթադի հանձնումից, ֆանի որ այդ օրերում եւս կեցված էին: Ու մինչ մասնագետները կարգեն, թե այդ ո՞ւմ կամ ինչի՞ նախագահն է Արցախի Հանրապետությանը հիմա, մարդկանց, որոնք, եթե վերադառնում էլ են Արցախ, ապա միայն երկար մտածելուց հետո, թե՞ սարերի ու ձորերի, որոնցից փչ են մնացել Արցախում, մինչ Արցախի Հանրապետությանը ինքը դա կփորձի դարձել, ենթադրում եմ՝ ռուս խաղաղադաշինների հրամանատար, զենեւալ-լեյտենանտ Ռուսաստան Սուրադովի հետ առաջադրյալ սուրճ խմելու, ելեք արդեն ու ցասանալ Սյունիքում, Տավուշում, Գեղարքունիքում, Վայոց ձորում, ... Արցախում:

Գիտե՞մ, որ անհնարին չափ դժվար է, բայց ո՞վ է ասել, որ հաղթանակը հեծ բան է... Այն էլ՝ վաղվա:

«Տաղթանակ, թե՞...»

Այս հարցադրումն է կասարում թուրք հեղինակ Էրալայնը, անդրադարձնալով Արցախի դեմ պայքարին

ՀԱԿՈՐ ԶԱԲԵՐՅԱԼ

Թուրքագետ

Թուրքիան հրձված է Արցախի հանրապետության դեմ Ադրբեյջանի թուրքական զինված ուժերի և վարձկան ահաբեկիչների ներգրավմամբ սանձազերծած թափափուկ արյունահեղությամբ: Այդ հրձվանքը, սակայն, ի հայտ եկավ Վլադիմիր Պուսինի նախաձեռնությամբ ստորագրված եռակողմ հայտարարությունից հետո, այն առումով, որ հենց այդ հայտարարությունն է ի վերջո աղաղակել ադրբեյջանական հրոսակի, վայրդե կոչված, հաղթանակը հայերի նկատմամբ: Հայտարարության ստորագրումից հետո դրա առթիվ Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանն անձամբ իր գոհունակությունն է հայտնել ՌԴ նախագահին: Հարկ է սակայն նշել, որ հայտարարությունը ոչ բոլոր թուրք հեղինակներին է գոհացնում: Դրանցից է Սեֆեր Աբր Էրալայնը: Նա նույնպես իր 30-ին Կ. Պոլսյ «Հայ-Թեր» կայքից հրատարակած հոդվածում նշում է, որ չի կարելի ձեռք բերվածը հաղթանակ համարել, դա ընդամենը հաջողություն է: Հեղինակը դրա համար Ռուսաստանին մեղադրում, իսկ Պուսինին խնայում է:

Սեֆեր Աբր Էրալայնն ազգայնաճյուղ հեղինակ է: Սակայն դա չի խանգարել, որ նա ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանին հասցեագրած վիրավորական արտահայտությունների համար դատարանի կողմից, թե դրանք վայել չեն դեմագոգիան ղեկավարի համար: Մասնակի կրճատումներով քարգճամաբար ներկայացնում են թուրք հեղինակի հոդվածը:

«Ղարաբաղյան թափափուկ պայքարը: Մերոնք երեխաների դեմ հրձվում էին, որովհետև մեր եղբայրակիցները հաղթել էին 3.5 կալիմ: Ադրբեյջանի ղեկավարները, որոնք լացուկոծով, ակոսով և սկսած թափափուկ հաղթանակով ավարտելու ոգեցրությամբ, «Ղարաբաղի ցնծուն սոխակի» սման դայլայլում, հաղթանակի բացականչություններով ինքնագոհ դուրս էին գալիս ամենուրեք: Սակայն, սամալով մի գիտեր հանկարծակի «կգաս» հրամանը, իրար եկան: Նույնպես 10-ի վաղ առավոտյան դայլայլում հանձնվեցին ինչ-որ համաձայնագրի օրերը: Գուցե դրա ազդեցությամբ էլ իրենք Մեհրիբան խանումի հետ այցելություններ է կատարում հայերից առգրավված վայրեր, փորձում թող փչել մարդկանց չափերին: Հաշիվ դառնալով հեղինակն էլ փորձում է սաստել, թե «մթազում են իրենց հաղթանակը»:

Սա ինչ հաղթանակ է, որ օկուպացված տեղեր կան դեռ: Ադրբեյջանի դուրս հանվելով (Սեֆերի փաստաթուղթը- Գ.Գ.) դեռ չի բարձրացվել, հայկականն է ծածանվում: Ռուսաստանը ես է կանչում փախածներին, հավաստիացնելով, որ «իր հովանավորության սակ են լինելու»: Ավելի շուտ փախած հայերի մի մասն արդեն վերադարձել է:

Սրանք ամենայն հավանականությամբ հայ PKK-ականներն են: Իսկ այն գյուղերի հայերին, որոնք թափափուկ են լինում փախչել, ես են դառնում, ասելով. «Մի գնացեք, ձեր գյուղը, ըստ համաձայնագրի, մնում է Հայաստանի կազմում»: Եվ այդ գյուղերում հայերը սորթով, մրգերով են դիմավորում ռուս զինվորներին:

Այս ամենը ցույց է տալիս, որ ձեռք բերվածը հաղթանակ չէ, դա առավելագույնս կարելի է սուկ հաջողություն բնութագրել: Հաղթանակին ինչ էր մնում, սակայն Ռուսաստանի կարմիր ցարը թույլ չսվեց: Այդ, հաղթանակի մասին խոսք լինել չի կարող, բայց հաջողություն ձեռք է բերվել: Սակայն, դեռ չեն մոռացվել նրանց 30 սարի առաջ խոջայիլում: Շուտով իրագործած կոտորածը, էլ չասած թեմա փախսականների (ադրբեյջանցի) կրած զրկանքների մասին: Այս իրավիճակում ելնել, մարդասիրական մոտեցում դրսևորել ես ասել, թե (հայերը) կարող են, որդես Ադրբեյջանի ֆաղափացիներ, մնալ բնակության իրենց վայրերում, առնվազն թուլամոտություն է (նկատի ունի Իլիամին), ռազմավարական տրոսություն: Ինչդեռ երեւում է՝ Հայդարաբադից փչած ֆամու հոսանքով կորսված Ղարաբաղը ես է բերվում «հեղափոխության» (Հայդար Չեյդարի թուրքական տարբերակ է, հոդվածագիրը երկու դեմքում էլ հեգնում է Իլիամի հորը) ժամանակագրությամբ:

Ադրբեյջանցի գործիչներից մեկն էր դասմել 1992 թվի իրադարձությունների մասին: Ըստ նրա, էլքիբեյը, գալով իշխանության, ասել է. «Հարավային Ադրբեյջանի մասին եմ տրազում՝ միասնական Ադրբեյջանի: Հենց որ դա իրողություն դառնա, ես կսափեմ միմուս»: Այս խոսքերը կանխորոշեցին էլքիբեյի ճակատագիրը: Իրանը հարավից, Ռուսաստանը հյուսիսից. օգտագործելով հայերին, վերջ սվեցին նրա իշխանությանը: Այս ամենով հանդերձ ճիշտ չեն համարում մեծագո իլիամ Ալիեի «ինչ եղավ, Փաշինյան, առնեսիդես թափնվելու ծակ ես որում, ամ ղետ փախչողն էր մեր դեմից» խոսքերը, դրանք սխալ խոսքեր են ես անվայել դեմքության ղեկավարին: Դա բուլճարիկների ոճն է, երկերեսանիության դրսևորում: Երեւում է՝ «հնացել են մեռելիքն՝ ողջ, ողջին մահացած ցույց տալու գործում»:

Հաղթանակը շատ մոտ է: Սակայն Ռուսաստանը, ասելով, թե այսօրն բավական է, խոջընդոսեց: Նա դրանով ես Փաշինյանին մի լավ դաս սվեց, ես թե խաթարեց Ադրբեյջանի երջանկությունը, մի գիտերվա մեջ փակելով հարցը: Հաղթողն Ադրբեյջանն է, բայց շատեց Ռուսաստանը, որովհետև իր ձեռքում է դառնում հեճազ միջամտության բոլոր լծակները: Նա կարող է մորից հրահրել հայերին ես կրկին սսանձել միջոտողի դերը, ինչդեռ սսանձեց այս թափափուկում: Իմ ուզեկ բարեկամներից մեկը ասել էր. «Առաջ Մոսկվայից էին կառավարվում ամիջակամորեն, իսկ հիմա՝ հեռակառավարման վահանակով»:

Պարտված ղեկավար, դավաճան, թե՞ ժողովրդավար առաջնորդ

Հայաստանում օր-օրի սրվում է ներադարձական իրավիճակը: Ակներե է, որ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի գլխավորած կառավարությունը, բոլորիս հայրենի ղափառներով, երկրում այլևս չունի այն իշխանությունը, որը նախկինում էր: Գնալով մեծանում է հասարակության այն զանգվածը, որը դեմ է Փաշինյանի դաժնանվարմանը ես դա հանջում է օր առաջ նրա հրաժարականը: Քիչ չեն նաեւ վերջինիս աջակիցները, ովքեր անկախ ամեն ինչից շարունակում են սասարել նրան: Վերջիններս դրա համար ունեն մի ֆանի հիմնավորումներ: Մասնավորապես այն՝ որ ներկա իշխանությունները նախկիններից լավ են ու Նիկոլ Փաշինյանի հրաժարականով իշխանության կվերադառնան հները: Բացի այդ, ներկայիս վարչապետին սասարում են նաեւ իր սեղծած ժողովրդավարական կերպարի համար:

Այս օրերին հայ հասարակության կողմից ամենից արծարծվող թեման շարունակում է մնալ Փաշինյանի հրաժարականի շալչալու հարցը: Նկատելի է, որ օրեցօր մեծացող բողոքի ալիքը սեւ ամողեր է կուսակել ոչ միայն Փաշինյանի, այլև իր թիմի գլխին: Նրա թիմակիցներից արդեն շատերը լրում են խորակվող նավը, որոնքն էլ՝ մսածում դրա մասին:

Այն նույն ժողովրդի մեծամասնությունը, որ երկու տարի առաջ Փաշինյանին դարձրեց վարչապետ, այսօր նրան դավաճան կամ լավագույն դեմքում դարձրեց ղեկավար է համարում:

Սակայն ղարգ է մեկ բան՝ ներկայիս իրավիճակի հանգուցալուծումը, իշխանության գնահատականը ու վճիռը, ինչդեռ 2018-ին, դեմ է կայացրել ժողովուրդը, ֆանգի Հայաստանը ժողովրդավարական ղեկություն է:

Չուցեղելով համաֆաղափացիների հեճ փորձեցիմ դարգել, թե ինչդեռ են նրանք վերաբերվում սեղծված ներադարձական դժգույն իրավիճակին ու հարցի ինչդեռ լուծում են սեւում:

Երեւանի բնակիչ 42-ամյա Ալեք Սուրադյանը մեզ հեճ գույցում նկատեց. «Փաշինյանը դեմ է հեռանա ոչ թե որդես դավաճան, այլ ղարսված առաջնորդ: Ես եղել եմ այն մարդկանցից, որոնք 2018-ին փողոց էին փակում, մասնակցում ցույցերի, աջակցելով Փաշինյանին, բայց այսօր ես լիվին հուսախաթ եմ եղած: Կարծում եմ, որ Փաշինյանը ղարգաղես թույլ ղեկավար է: Նա երկու տարում չկարողացավ աղաղակել առաջընթաց ես անհեռանկարային գործողությունների դաժնառով գնաց մնան խայտառակ ղարյմագրի ստորագրմանը, որով կորցրեցիմ Արցախը: Հիմա նա ինչդեռ դեմ է միջազգային հանդիմունների ժամանակ առերեսվի Ալիեի հեճ: Այս հանգամանքը միայն հերիք է, որ Փաշինյանը չշարունակի ղեկավարել»:

Մեր գույցակիցներից Արմինե Հակոբյանն էլ դարսության մեջ մեղադրում է ոչ թե Փաշինյանին, այլ նախկին ղեկավարներին. «Այս ամենի մեղավորը ոչ թե Փաշինյանն է, այլ նախկին ղեկավարները: Փաշինյանը ղարգաղես ամեն բան ջարդվեց այս խեղճի գլխին: Փաշինյանը ոչ թե դավաճան է, այլ ազգասեր ու ազգամկեր ղեկավար: Նա գործնականում երկու տարում ընթացում էր կարող այնդես զինել բանակը, որ խուսափեիմ մնան զարգացումներից: Այս ամենի մեղավորները նախկին դաժնառուներն են, որոնք բանակը զինելու փոխարեն, այդ գումարները գրվել են ես միլիարդներ կուսակել: Եթե Փաշինյանը չգնար այդ ղարյմառարի ստորագրմանը, աղա մեմ կուսակում եմ Փաշինյանին ու սասարում եմ Փաշինյանին ես այլ մարդու այդ դաժնանում ղարգաղես չեմ սեւում»:

Հարցումները ցույց սվեցին, որ կա մարդկանց մի այնդիսի գնագված նաեւ, որը դեմ է Փաշինյանի հեռանալուն, սակայն ոչ հիմա:

«Փաշինյանը իր բոլոր լավ ես վաս կողմերով հանդերձ դարսության սիմվոլ ու ծաղի առարկա է դարձել մեր թեմամի Ադրբեյջանում, ու սա միայն բավական է, որ նա հեռանա: Բայց ոչ հիմա, այլ մի որոշ ժամանակ անց, որովհետև երկրում կսկսվի էլ ավելի անկայուն վիճակ: Բացի այդ, մեմ այսօր ունենք շատ ավելի կարեւոր հարցեր, ինչդեռ սիմ եմ՝ հայ ռազմագերիներին օր առաջ հայրենի վերադարձնելը, անհայտ կորած զինվորներին գտնելը, թեմամու կողմում մնացած զոհված հերոսների դիերի դուրս բերումը: Այս ամենի թիվ մեկ ղարսախանասուն հենց Փաշինյանն է ես նա դեռ դեմ է մնալու մի այս խնդիրները, այնուհետև մսածի հրաժարականի մասին», - մեզ հեճ գույցում մեցեց ղարսագրի մասնակից Հակոբյան Արմինե, որ օրեր առաջ է տուն վերադարձել ռազմաճակատից:

Այսդիսի սեակեներ են հիմնականում հնչում մեր հանրության շրջանում: Փողոցներում, համացանցում, սոցիալական հարթակներում, կարելի է ասել ամենուր կսկսվորեն ֆնարկվում է իշխանափոխության հարցը: Եթե ղարսագրի ժամանակ բոլորը ռազմագրես էին դարձել, այս օրերին ֆաղափագրես են :

Այս ղարսագրում կարեւորվում է այն, որ առանց այդ էլ հեճափափուկ ղարսագրական ծանր շրջանում, ժողովրդի մեջ, ֆաղափական տարբեր ու հակասական կարծիքներ ունենալու դաժնառով չլինեն բախումներ, դառակտումներ, աղեղության ես թեմամական տրամադրություններ:

Պարսվոր են գիտակցել, որ մեզ բոլորիս միավորում է ոչ թե վարչապետի դաժնանը ղարգաղեսնող անձը, անկախ այն բանից թե ով կլինի նա, այլ մեր հայրենիքը, որի սեւն ու սիրականը հայ ժողովուրդն է:

ԳԵՎԱՐԳ ՄՈՂՈՎՅԱՆ, ՀՊՄԻԱՄԱԿԱՐԱՆԻ Հեռուստառադիոլրագրության 3-րդ կուրսի ոսսանող:

Չինվորների գրկգուն ծիծաղը՝ որպես կարոտի օրհներգ

-Կգան, որ գնան դասի, ու ես էլ ի վախենամ իցեն բուժեճ, չե՞ որ էնեղ շատ տղաներ կան ու իմ տեղը չի դա, միտ ասել ես:

Մեր գույցները էսդիսի բնույթ էին ունենում, այն հարցին, թե աղաղակ սեղո՞ւմ ես, Արգանը միտ ղարսախանում էր. «Դուրս գալուց գգույց կլինես»:

Ամեն անցնող օրվա հեճ խաչը դրվում էր թվի վրա՝ հայրենիքի համար ամեն ինչ գիտակցված գոհաբերող զինվորի՝ եղբորս համար:

Հեռանկարային փիբբնցֆամարսիկ Արգան Գալոյանը՝ 20 տարեկան է: Պարսագրի առաջին իսկ օրերից առաջնագծում է եղել, ինչի մասին իմացել են միայն ղարսագրի ավարսից հեճիմա էլ ոչինչ չի դաժնում:

Միայն ղարսագր չգնացողներից են լսում, թե ինչդեռ են կռվել: Սահմանին կռիվ սված զինվորները երբեք չեն խոսում դրա մասին, ֆանի որ գիտեն հայրենիքի զինը, ֆանի որ նրանք գգացել են կորստյան մորմոն ու հոգի կեղեմող դառնությունը:

Երեւանի կենտրոնում աթոռակռիվ սվող մարդկանցից ես ոչ մեկը չի սեւել գերի ընկած տղաների հայացքը, Եռաբլուրում սեւագրես մայրերի փղձկացող լացը, չի գգացել անվերջ սղասման մեջ խեղճող կարոց: Եռաբլուրում հողարս չեն ֆայլում, դարսության մառախուղը ծնկի է բերել մեր հողարսությունը՝ չկան տղերք: Յուրաֆանչուրս մի Մոնթե ու Ալբերս են կորցրել, բայց մի Արգան էլ ունենք, որ դեռ հաղթանակներ դիտել կերսի:

Եռաբլուրում հաղթած Հայաստանն է իր հերոս ֆաջերով, բայց սխուր սեւագրես մայրերով ու սգացող աղջիկներով, սանջվող հայրերով ու եղբայրերով: Պարսագրի ցալի հոսք տարածված է ամենուր, բայց մեր զինվորների ծիծաղը գրնգում է որդես կարոտի օրհներգ, որի ժամանակ դարսավոր են մոտիկ կանգնել:

ՀԱՄԱՐԿ ԱՎԵՑԻՍՅԱՆ, ՀՊՄՀ լրագրության բաժին, 3-րդ կուրս

Ամերիկայի Հայ Ավետարանչական ընկերակցությունը բազմակողմանի օգնություն է ցույց տալիս արցախցիներին թե՛ Հայաստանում, թե՛ Արցախում

Այս օրերին հարյուրավոր արցախցի ընտանիքներ աղաչանք են գցել Մայր Հայաստանում: Նրանց օգնող, աջակցող առաջատար կազմակերպություններից է Ամերիկայի Հայ Ավետարանչական ընկերակցության (ԱՅԱԸ) Հայաստանի մասնաճյուղը:

Մենք այցելեցինք ընկերակցության գրասենյակ եւ խնդրեցինք ընկերակցության Հայաստանի ներկայացուցիչ **Հարութ Ներսեսյանին** դասնել իրենց կատարած աշխատանքների մասին: Նա մասնավորապես ասաց.

«Ամենակազմում ասեմ, որ դաստիարակված սկսվելուց մեք, երբ ամբողջ աշխարհի հայությունը համազանգված էր կատարում ի նդաս Արցախի, ԱՅԱԸ-ն մեկ միլիոն դոլարով միացավ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի «Մենք ենք, մեր սահմանները, բոլորս Արցախի համար» խորագրով դրամահավաքին:

Ամերիկայի Հայ Ավետարանչական ընկերակցության գործադիր տնօրեն **Ջակվեհ Խանջյանից** եւ հրահանգ ստացա ամեն ինչով աջակցել բոլոր այն արցախցիներին, ովքեր ստիպված են եղել տեղափոխվել Հայաստան, իսկ հիմա, երբ նրանցից շատերը վերադառնում են Արցախի Հանրապետություն՝ օգնել վերահաստատվել իրենց բնակավայրերում:

Նախ, երկու հարյուրից ավելի արցախցի մեր հայրենակիցներ տեղավորվեցին մեր հինգ կենտրոններում՝ Հայաստանով մեկ: Նաեւ օգնեցինք վճարել մասնավոր բնակարաններ վարձակալած մարդկանց սան վարձը: Մեր ընկերակցության հորինել եւ շուկայի Ավետարանների անվան դպրոցի տնօրենուհի, Ավետարանչական ընկերակցության գրասենյակի մամուլի դասախոսուհի Անդրանիկ Մարդոյանի տղան **Մելանյա Գեղամյանի** ջանքերով Արցախից տեղահանվածների մի զգալի մասին էլ սիրահոծար կերտով իրենց բնակարաններում հյուրընկալեցին հայաստանցի ընտանիքները:

Այսպիսով, մոտ 230 արցախցիների մենք ապահովեցինք կացարանով, սնունդով, հագուստով, երեխաներին՝ դասընթացներով, ժամանցային տարբեր միջոցառումներ կազմակերպեցինք... Այնուհետեւ որն է հանջյանից հրահանգ ստացա, որ հոգանք արցախցի երեխաների բոլոր կարիքները:

Նախ, երեխաներին ղեկավարեցինք սախ հագուստով՝ ներհանազգեստից մինչեւ վերարկու. լիքի սկսեցինք հագար երեխայից, եւ հետո այդ թիվն աստիճանաբար ավելացնեմք:

Այժմ բանակցում ենք մի կազմակերպության հետ՝ 500 հաս ղալանցեք ձեռք բերելու համար, որով հագեցած կլինեն ինչպես կրթական, այնպես էլ հոգեբանական տարբեր ծրագրերով, որպեսզի երեխաները կարողանան իրենց ուսուցումը հեռավար եղանակով շարունակել:

«Մանկական սնունդ» ծրագրի օգնությամբ հազարից ավելի նորածինների համար գնեցինք մանկական սնունդ եւ արդեն բաշխում ենք:

Դուք գիտեք, որ Գորիսում աղասան են գցել մեծ թվով արցախցիներ, եւ մենք այնտեղ նույնպես լուրջ գործեր ենք արել եւ շարունակում ենք անել... բաժանում ենք սնունդ, տեղափոխում եւ այլն:

Ջուզախեռաբար դասախոսվում ենք վարձել հոգեբանների, որպեսզի նրանք թեթևացնեն արցախցի մանուկների հոգեբանական տրավմաները:

Մեկ կոմպլեքս օրհանգ մեզ հետ կապվեց Լոռու մարզից **Անդրեյ Ղուկասյանը**, որ իր խնդրանքով կատարեցինք Վանաձորում աղասանած երեսուն ընտանիքների կարիքները գնահատում, որոնց մասին ֆինանսական ու հումանիտար օգնություն միջոցառումներ ենք անում մարզի մյուս հատվածներում:

Պատերազմի օրերին Ստեփանակերտի մեր գրասենյակի հարեան շենքը ռմբակահարվեց, ինչի հետևանքով բավականին վնասվել էր նաեւ մեր գրասենյակը: Օրտ անաչ վաղ առավոտյան ութ հոգով մեկնեցինք Արցախ, եւ ընդամենը վեց ժամում կարգի բերեցինք գրասենյակը, նաեւ դաստիարակեցինք կատարողներին:

Մասնավորապես Արցախի **Հարությունյանը** արցախցիներին կոչ արեց վերադառնալ իրենց տները, մենք ամենիցապես վերաբացեցինք մեր գրասենյակը Ստեփանակերտում: Ի դեպ, ԱՅԱԸ-ն Արցախում իր ծառայություններն սկսել է 1995-ին: Առաջին գրասենյակը բացվել է 1998թ. հուլիսի 15-ին: Նշենք, որ

Հիմա արդեն կարող ենք հայտարարել, որ դաստիարակված ընթացքում Զուլախի մեր «Պետրոսյան» ճամբարում դաստիարակվեցին մոտ երեսուն տասնամյակից բարձր, ովքեր ոչ մի կերպ չէին ցանկանում լինել հայրենի հողը, որովհետեւ նրանց որդիներն ու թոռները մահացնում էին...

Հասնելով մեզ, որ Զուլախում ունենաք ամառային ճամբար, որտեղ ամեն ամառ հանգստանում էին մոտ 800 երեխա ու դասանի, նաեւ՝ «Շող» մանկական կենտրոնը: Դժբախտաբար, այդ ճամբարի հետք կորցրինք էլի ընթացքում թե՛ մարտեր... Փառք Աստու, վերականգնել կամ զոհեր չունեցանք... Այնտեղ ունենաք մի հիմնական հերոս կին՝ մեր աշխատակցուհի, երեսուցյակի **Գայանե Եղիազարյանը**, որը Զուլախի «Շող» ցերեկային կենտրոնի սոցիալական աշխատողն էր եւ ամբողջ կյանքը նվիրել է Զուլախին... Առանց չափազանցության կարող ենք ասել, որ Գայանեն իր կյանքը նվիրեց Զուլախի ընտանիքներին, դասակարգողներին, ամբողջ դաստիարակված ժամանակ մնաց իրենց հետ, խնամեց...

Մեր մյուս երկարամյա աշխատակցուհին՝ երեսուցյակի **Լուսինե Օհանյանը**, խիզախ մի կին, հավասարաշաղ, որոնց գնալ Զուլախ, երբ տեղի էին ունենում ամենաթեթև ռմբակոծությունները: Ես խստով արգելեցի իրեն գնալ, սակայն նա, այնուամենայնիվ ինձ համոզեց եւ գնաց, ասելով՝ «Ասված ինձ կդատվի»:

Մենք մանկապարտեզներ լցրել եւ սնունդով ու բուժօգնություններով եւ մեծ-մեծակ ֆեցե Զուլախ... Դրանից հետո էլ մի ֆանի անգամ գնաց... Իր սիրով Զուլախում է... Գիտեք, մինչեւ դաստիարակված Արցախում հարյուրից ավելի աշխատակիցներ ունեցինք, որոնց մի մասն այժմ Հայաստանում է: «Շող» կենտրոններ ունեցինք Զուլախում, Ասկերանում, նաեւ՝ ճամբար Զուլախում, մանկապարտեզներ Մարտակերտում եւ Ստեփանակերտում, որտեղ գործում է, ինչպես ասացի, մեր գրասենյակը: Ունեցինք տարբեր ծրագրեր, եւ, անշուշտ, եկեղեցի: «Պետրոսյան» ճամբարի տարածքում այս օրվա ամբողջ կառուցվածքները երկարահարկանի շենք, որը ղեկավարում է ծառայողները Զուլախում:

Շի ԱՅԱԸ գրասենյակ, նաեւ՝ ֆինանսական դաստիարակության կենտրոն:

...Հիմա այդ բոլորը, ցավով, մեր ձեռքում չէ, բայց բոլորս հավաստում ենք, որ այդ ամենը կրկին մերն է լինելու, անխուս...

Mission Possible անունով հոլանդական մի կազմակերպությունից դեկտեմբերին՝ մեծ դրամաշնորհ ենք ակնկալում: Այդ կազմակերպությունն իր Ջիսուս-Նեական հեռուստատեսային աշխատակիցներին ուղարկել էր Հայաստան եւ Արցախ: Նրանք եկան, ամեն բան նկատեցին: Վստահ ենք, որ նրանց նկատած ֆիլմը մեծադիմ կնշխատի դրամահավաքին:

Ուզում ենք հայտնել, որ Կանադայի եւ Ավստրալիայի Հայ Ավետարանչական ընկերակցությունները, Ֆրանսիայի «Հույս Հայաստանի համար» կազմակերպությունը եւս զգալի եւ շարունակական օգնություն են արդարավոր Արցախի մեր միջոցով:

Հետաքրքիր է մի փաստ. հիմա մեր դիմաց մտած է մեր ընկերակցության մամուլի դասախոսուհի **Անդրանիկ Մարդոյանը**: Նրա որդու՝ **Խորենի** մախաձեռնությամբ Տորոնտոյի Հայ Ավետարանչական ընկերակցությունը երկու մեծ կոնցերտներ օգնություն է ուղարկել:

Հասնելով միջին մեծ, որ շատ արդյունավետ համագործակցում ենք Ֆրանսիայի «Հույս Հայաստանի համար» կազմակերպության հետ, որի հետ համատեղ հասնել ծրագրեր ենք իրականացնում Հայաստանում դաստիարակված, ինչպես նաեւ Արցախ վերադառնող ընտանիքների համար: Պատերազմից հետո, որ 1988-ի երկաշարժից ի վեր դրա առաջին մասնակցան է եղել վերադառնալի դրկոս **Ռոնե Լեոնյանը**: Օգնելով հարգարժան եւ հնազանդ «Ազգ» թերթի տարածված առիթից, հիշեցնեմ, որ դրկոս **Ռոնե Լեոնյանը** 1994-2011 թթ. եղել է Ամերիկայի Հայ Ավետարանչական ընկերակցության Հայաստանի եւ Արցախի մասնաճյուղերի ներկայացուցիչը: Վերադասվելի Ռոնե Լեոնյանը եղել է նաեւ Հայաստանյայց Ավետարանական եկեղեցու ավագ հոգեւոր հովիվը: Նա մշակեց մի ռազմավարություն, հղացավ մի տեսլական, որը մինչեւ այժմ բոլորիս համար յուրահատուկ ուղեցույց է:

Չրուցել Գորգեն ԽԱՆՍԱՅԱՆԷ

Կարեն Ըստիկյանը...

8 Եւ Լեոնյանի Ղարաբաղում մշակված դաստիարակող կողմնակից չեն, կողմնակից չեն այն մտայնության, երբ ասում են՝ այժմ արդեն ջանքերը հաղթել են, իսկ հայերը ուժ են կուտակում հետագա դաստիարակող, վերջնականության համար եւ այլն: Ոչ: Հայաստանը փոքր երկիր է, որը գտնվում է հարեանակալ բարդ միջավայրում: Գործնականորեն՝ օրհանգված: Ուզենք, թե չուզենք, որպեսզի երկիրը զարգանա, հարկավոր է փոխզիջումներ փնտրել հարեանակալ հետ: Պետք է կենտրոնանալ ոչ թե դաստիարակող, այլ փոխադարձ տեսանկյան համագործակցության վրա: Ի վերջո, դաստիարակումը մոռացվում են,

ցավը հանդարտվում է: Հայ հասարակությունը ղեկավարվում է հասկանա, որ խաղաղությունն այսօր այլընտրանք չունի, ղեկավարվում է բացառել նոր դաստիարակող: Հակառակ դեպքում, ամբողջ երկիրը կարող է կործանվել: Հայաստանը ղեկավարվում է նաեւ հստակ գիտակցի, որ իր գլխավոր դաժնակիցը Ռուսաստանն է, իսկական դաժնակիցը: Հասկանալի է, որ Ռուսաստանն այս տարածաշրջանում ունի իր մեծ շահերը: Դա հսկայական երկիր է, որը մասնակցում է համաշխարհային աշխարհադաժնակալ գործընթացներին եւ ունի իր հստակ մարտավարությունը: Ռուսաստանից չի կարելի դաժնակցել, որ գործ ունենա միայն Հայաստանի հետ:

Բայց եւ անուրանալի է Ռուսաստանը կրկին աղաչուցեց, որ Հայաստանի միակ եւ իրական դաժնակիցն է: Ոչ Ֆրանսիան, ոչ էլ Ամերիկան, որոնց հանդեպ այդքան շատ հույս էր փայփայում Հայաստանի հասկալիքները, մասը մասին չսկսեցին Հայաստանին օգնելու համար: Եվ նրանք մինչեւ այս դրան ոչինչ չեն ձեռնարկում, ֆանի որ մտածում են, որ դրանով իրենք կօգնեն... Ռուսաստանին: Ահա եւ այսպիսի հարաբերություններ: Հետևությունը ղեկավարվում է անի Հայաստանը: Չրուցել Գորգեն ԽԱՆՍԱՅԱՆԷ ՌԳ-ում «Ազգ»-ի հասնել թղթակից

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԻԹ շարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԹԵԶԵՅԱՆ ՓԱԼԻԿԻՆ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԻՏԻՔԵՆԻՍ հեռ. 060 271117
Հավակարձություն (գովազդ) հեռ. 582960,
Շուրջերայ լրատվական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն «Ազգ» թերթի
Նիւթերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձում:
Գ շառավ յօդադաժնեղ գովազդային են, որոնց բովանդակությունն համար խմբագրությունը դասախոսանախոսին չի կրում:
"AZG" Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010